

ევროპის საბჭო

ევროპის მართლმსაჯულების სისტემები

2008 წლის გამოცემა (2006 წლის მონაცემების მიხედვით)
მართლმსაჯულების ეფექტურობა და ხარისხი

მიმოხილვა

მართლმსაჯულების ეფექტურობის ევროპული კომისია
(ჩ უ)

მართლმსაჯულების ეფექტურობის ევროპული კომისია

მართლმსაჯულების ეფექტურობის ევროპულ კომისიას ევროპის საბჭოს მინისტრთა საბჭოს მიერ მინდობილი აქვს უფლებამოსილება ევროსაბჭოს წევრი ქვეყნებისათვის მოსახერხებელი კონკრეტული წინადადებების შემუშავების, იმისათვის, რომ უზრუნველყოფილი იყოს მართლმსაჯულების ორგანიზებასთან დაკავშირებული ევროსაბჭოს ინსტრუმენტების ეფექტური დანერგვა, რადგან სასამართლოებთან დაკავშირებულმა საჯარო პოლიტიკამ მხედველობაში მიიღოს სასამართლო სისტემის მომხმარებლების აუცილებლობები და ხელი შეუწყოს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადატვირთვის თავიდან აცილებას იმ გზით, რომ სახელმწიფოებს შეთავაზოს გზები სასამართლოსათვის მიმართული განცხადებების ეფექტური გადაწყვეტის და მოახდინოს პრევენცია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევის. დღეისათვის მართლმსაჯულების ეფექტურობის ევროპული კომისია წარმოადგენს უნიკალურ ორგანოს ყველა ევროპული სახელმწიფოსათვის, რომელიც შედგება ევროსაბჭოს 47 წევრი ქვეყნის კვალიფიციური ექსპერტებისაგან, მოწოდებულია უზრუნველყოს სასამართლო სისტემის ეფექტურობა და შეიმუშაოს პრაქტიკული საშუალებები და ღონისძიებები მოქალაქეებისათვის გაწეული მომსახურების უფრო მეტად გაუმჯობესებისათვის.

ჩ ქ ვებ. გვერდი 1111.ცოე.ინტ/ჩ ქ

2005 წლის მაისის ვარშავის მესამე სამიტის დღის წესრიგის ფარგლებში მიღებულ სამოქმედო გეგმაში ევროპის საბჭოს წევრი ქვეყნების სახელმწიფოსა და მთავრობების მეთაურებმა გამოხატეს თავისი მხარდაჭერა და სურვილი მართლმსაჯულების ეფექტურობის ევროპული კომისიის მიერ დადგენილი სასამართლოს სისტემის შეფასების პროცესის გაძლიერების.

მართლმსაჯულების ეფექტურობის ევროპული კომისია წარმოადგენს თავისი ანგარიშის 2008 წლის გამოცემას, რომელიც შედგენილია 2006 წლის მონაცემების მიხედვით¹. ანგარიში მიღებული იყო მართლმსაჯულების ეფექტურობის ევროპული კომისიის მიერ 2008 წლის ივლისში². ანგარიში არის უნიკალური განხილული საკითხებისა და ქვეყნების რაოდენობით. ასეთი ანგარიშები გამოცემული იქნება რეგულარულად, რაც შესაძლებელს გახდის 800 მილიონი ევროპელისათვის მართლმსაჯულების სფეროში გაწეული საჯარო მომსახურების შეფასებას.

ევროპის საბჭოს წევრი ქვეყნების დიდი დახმარებითა და მხარდაჭერით, გამოყენებული მეთოდოლოგია შესაძლებელს ხდის 45 ევროპული ქვეყნის სასამართლო სისტემის სურათის წარმოდგენას, რომელიც ერთი გამოცემიდან მეორემდე უფრო დეტალური ხდება³. გამოიკვეთა საერთო მიმართულებები, ვინაიდან გაზიარებული იყო რეფორმის პროცესი. ამ მონაცემებზე დაყრდნობით, მართლმსაჯულების ეფექტურობის ევროპულ კომისიას შესაძლებლობა აქვს წარმოადგინოს საკითხის გადაწყვეტის კონკრეტული გზები ევროპაში მართლმსაჯულების ხარისხისა და ეფექტურობის გაუმჯობესებისათვის და შეფასებისათვის.

მართლმსაჯულების ეფექტურობის ევროპული კომისია მოუწოდებს პოლიტიკის განმსაზღვრელებს და მკვლევარებს ამ უნიკალური ინფორმაციის გამოყენებისაკენ კვლევების განვითარებისათვის და ევროპული დებატებისა და რეფორმებისათვის აუცილებელი შედეგის მიღებისათვის, რომლის აუცილებლობის შესხენებაც რეგულარულად ხდება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრევენციული სამართლით და წევრ ქვეყნებში მიმდინარე მოვლენებით. ამ მდიდარი მონაცემების ბაზით მართლმსაჯულების ეფექტურობის ევროპული კომისია უნივერსიტეტებსა და კვლევით ინსტიტუტებთან ერთად ყველა საკითხის გათვალისწინებით იწყებს სერიას სპეციფიკური მიმართულებების სიღრმისეული ანალიზის, რომელიც ქვეყნდება გამოცემთა სერიაში “ჩ უ შტუდიეს“.

ამ დოკუმენტის მიზანი არის არა ვრცელი ანგარიშის სინთეზი, არამედ ამ ვრცელი ანგარიშის განხილვა ადვილად გასაგები ფორმატით, ვინაიდან მისმა ელემენტებმა განაპირობონ კვლევის გაგრძელების შესაძლებლობა. მიმოხილვაში გრაფიკებს და

¹ ამ გამოცემას წინ უძღვოდა 2004 წლის საქმიანობის საფუძველზე დამყარებული 2006 წლის ანგარიშის გამოცემა

² ანგარიში ემყარება პროექტს, რომელიც მომზადებულია მართლმსაჯულების ეფექტურობის ევროპული კომისიის სამუშაო ჯგუფის მიერ ჟან-პოლ ჟანის (საფრანგეთი) ხელმძღვანელობით, შედგენილია ფაუსტო დესანტისის (იტალია, CEPEJ-ის პრეზიდენტი), ელსა გარსია-მალტრას დე ბლასის (ესპანეთი), ბიჭა ზ. გრუსხინსკას (პოლონეთი), ადის ჰოდზიკის (ბოსნია და ჰერცეგოვინა), ჯორჯ სტავას (ავსტრია), დრაჟენ ტრიპალოს (ხორვატია), ფრანს ვან დერ დოელენის (ნიდერლანდები), მიხაილ ვინოგრადოვის/კონსტანტინ კოსორუკოვის (რუსეთის ფედერაცია) და მეცნიერ ექსპერტის მარტა ზიმოლაგის (პოლონეთი) მიერ

³ 47 წევრი ქვეყნიდან 45 წევრმა ქვეყანამ მონაწილეობა მიიღო შეფასების პროცესში. მხოლოდ ლიხტენშტეინმა არ გამოთქვა სურვილი ამ ანგარიშისათვის მონაცემების მიწოდების უზრუნველყოფის. სან მარინოს მონაცემები არ იყო მიღებული საჭირო დროს რომ გათვალისწინებული ყოფილიყო ანგარიშში. გაერთიანებული სამეფოს მონაცემები დაყოფილია და წარდგენილია ინგლისისა და უელსის, შოტლანდიისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის მიხედვით, ვინაიდან სამი სასამართლო სისტემა ორგანიზებულია სხვადასხვა საფუძველზე და საქმიანობას ახორციელებენ ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად.

ცხრილებს დასკვნის სახით დაერთვის კომენტარები, ეს მეორდება მთელ ანგარიშში, რაც შესაძლებელს ხდის სიღრმისეულ მიდგომას ყველა საჭირო მეთოდოლოგიური ელემენტის ზუსტი ანალიზისა და შედარებისადმი (იხილეთ VV.V.ცოე.ინტ/ჩ უ)

წვერი ქვეყნების მიერ მოწოდებული ყველა მონაცემი ხელმისაწვდომია მართლმსაჯულების ეფექტურობის ევროპული კომისიის ვებ-გვერდზე. ეროვნული პასუხები ასევე მოიცავს მართლმსაჯულების სისტემის აღწერას და აგრეთვე განმარტებებს, რაც ხელს უწყობს წარმოდგენილი მონაცემების გაგებას. ევროსაბჭოს წვერი ქვეყნების მართლმსაჯულების სისტემების სწორი მონაცემების ბაზა ადვილად ხელმისაწვდომია მოქალაქეებისათვის, პოლიტიკის განმსაზღვრელებისათვის, სამართლებრივი პრაქტიკით დაკავებული პირებისათვის, აკადემიური სფეროს წარმომადგენლებისა და მკვლევარებისათვის.

გავრთხილება

მართლმსაჯულების ეფექტურობის ევროპული კომისიამ განიხილა მეთოდოლოგიურ პრობლემები, რომელსაც იგი წააწყდა ამ ანგარიშის მომზადებისას, აგრეთვე ამ პრობლემების მოგვარების გზები. მიზანშეწონილია, რომ ამ პრობლემების მუდმივი გათვალისწინებით თავიდან იყოს აცილებული წარმოდგენილი მონაცემების ნააჩქარევი ანალიზი და დაუსაბუთებელი დასკვნების გამოტანა. სხვადასხვა ქვეყნიდან მიღებული რაოდენობრივი მონაცემების შედარება უნდა იყოს გადაწყვეტილი სიფრთხილით სხვადასხვა გეოგრაფიული, ეკონომიკური, მართლმსაჯულების სისტემის სიტუაციის გათვალისწინებით. სხვადასხვა სახელმწიფოს მართლმსაჯულების სისტემის შედარებისას, აუცილებელია ნათლად იყოს ახსნილი თავისებურებები, რაც ახსნის ერთი ქვეყნის მიდრეკილებებს და განსხვავებებს მეორე ქვეყნის იმავე მაჩვენებლებისაგან (მონაცემების რაოდენობის დონე, სასამართლო სისტემის სხვადასხვა სტრუქტურა, მონაცემების შეგროვება). ანგარიშში დეტალური ყურადღება დაეთმო გამოყენებულ წესებს და განსაზღვრას, წარმოდგენილი მონაცემების გამოყენებას, რაც დაკონკრეტებული იყო ეროვნული კორესპონდენტების მიერ, ვისაც მინდობილი ჰქონდა ქვეყანაში მონაცემების შეგროვების კოორდინაცია. მარტოოდენ ანგარიშის ყურადღებით წაკითხვა და მონაცემების ზუსტი დაკავშირება გახდის შესაძლებელს სწორი ანალიზის ჩამოყალიბებას და ზუსტი დასკვნის გაკეთებას. არ უნდა მოხდეს მხოლოდ მონაცემების ერთმანეთის მიყობებით გაცნობა და ეს მონაცემები უნდა განიმარტონ მეთოდოლოგიური შენიშვნებისა და კომენტარების გათვალისწინებით.

ურთიერთშედარება, რაც ამ ანგარიშის საფუძველს წარმოადგენს არ არის დახარისხება უკეთესი ან უარესი მიმართულების ჩვენებით. ანგარიში გაცნობისას თითოეული მკითხველს ხელთ ექნება უამრავი მონაცემი და მეთოდოლოგიურ ელემენტები, რათა უფრო სიღრმისეული შეისწავლოს ამა თუ იმ ქვეყნის თუ ქვეყნების ჯგუფის მართლმსაჯულების სისტემის. ეს დაჯგუფება შეიძლება განხორციელდეს სხვადასხვა კრიტერიუმით - მაგალითისათვის, ის ქვეყნები, სადაც არსებობს სამოქალაქო კანონმდებლობა და საერთო სამართლის ქვეყნები, გარდამავალი ქვეყნები ან ძველი სასამართლო ტრადიციების მქონე ქვეყნები, გეოგრაფიული კრიტერიუმის (სიდიდე, მოსახლეობა) ან ეკონომიკური კრიტერიუმით (მაგალითისათვის, ევრო ზონაში შემავალი ან მის გარეთ მყოფი) გათვალისწინებით. ქვეყნის სიდიდე არის ასევე განმასხვავებელი ელემენტი. ევროსაბჭოს ყველაზე პატარა ქვეყნები (ანდორა, მონაკო) არ შეიძლება იყოს განხილული „100.000 მცხოვრებისათვის“ მასშტაბით. სხვა დამატებითი მეთოდები განისაზღვრება შეფარდების გამოყენებით, როგორც არის მთლიანი შიდა პროდუქტი და საშუალო მთლიანი ყოველწლიური ხელფასი ერთ სულ მოსახლეზე.

1. საჯარო ხარჯები, განკუთვნილი სასამართლოებისათვის, პროკურატურის სისტემისათვის და იურიდიული დახმარებისათვის

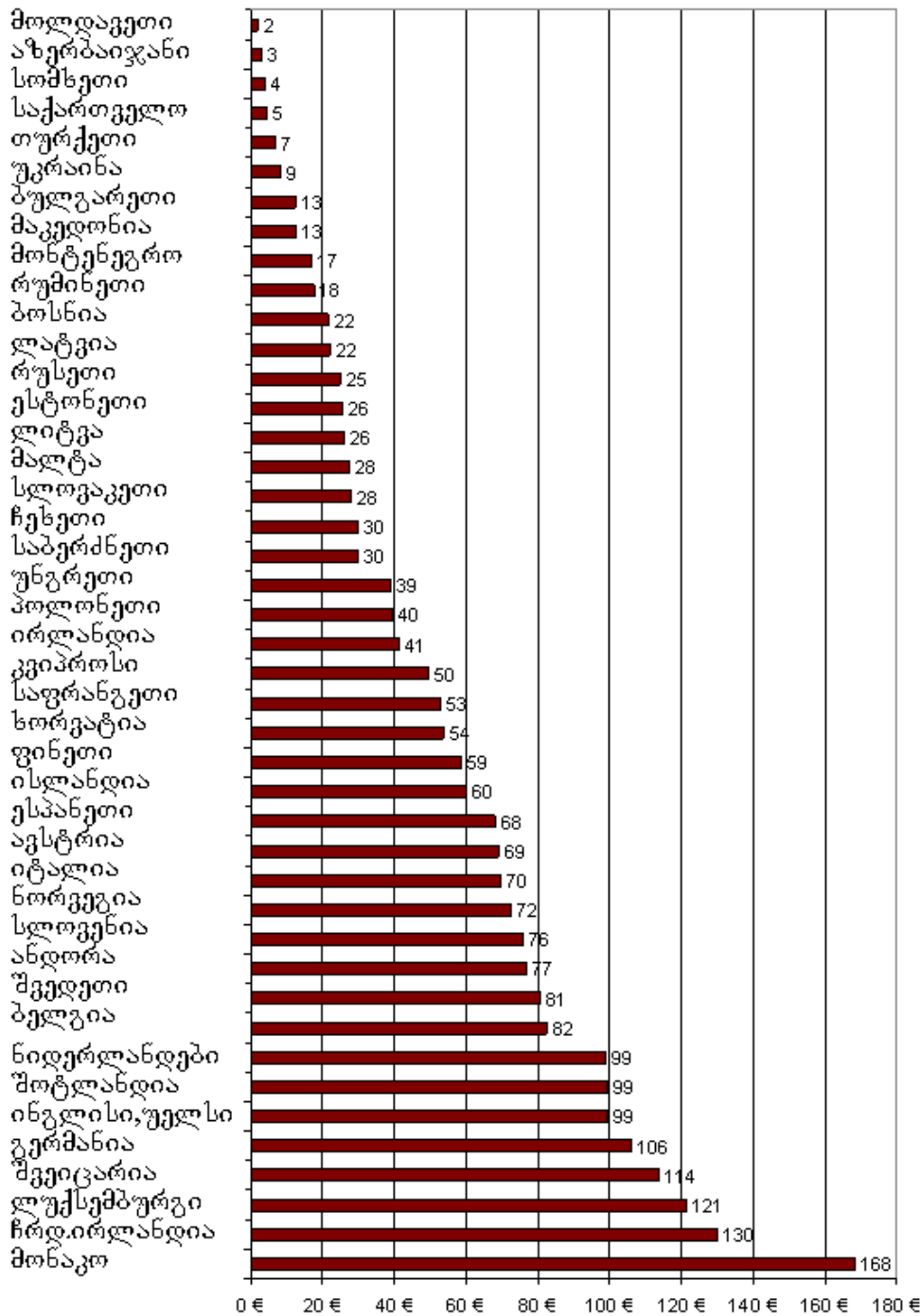
სახელმწიფოების მიხედვით არსებობს საერთო ან დაყოფილი თანხები განკუთვნილი სასამართლოებისათვის, პროკურატურის სისტემისათვის და იურიდიული დახმარებისათვის. ეს სამი ელემენტი დაშორებულია ერთმანეთისაგან რამდენადაც შესაძლებელია, ფულადი სახსრები, განკუთვნილი პროკურატურის და სასამართლოს საქმიანობისათვის (მიუხედავად განსხვავებისა სისტემების ორგანიზაციას შორის) წარმოადგენს მართლმსაჯულებისათვის განკუთვნილ თანხებს. ეს ინფორმაცია მიმოიხილავს ბიუჯეტებს ევროსაბჭოს თითქმის ყველა წევრი ქვეყნის მიხედვით.

ცხრილი 1. საჯარო ბიუჯეტი, განკუთვნილი სასამართლოებისათვის, იურიდიული დახმარებისათვის, პროკურატურის სისტემისათვის 2006 წელს (ევროში)

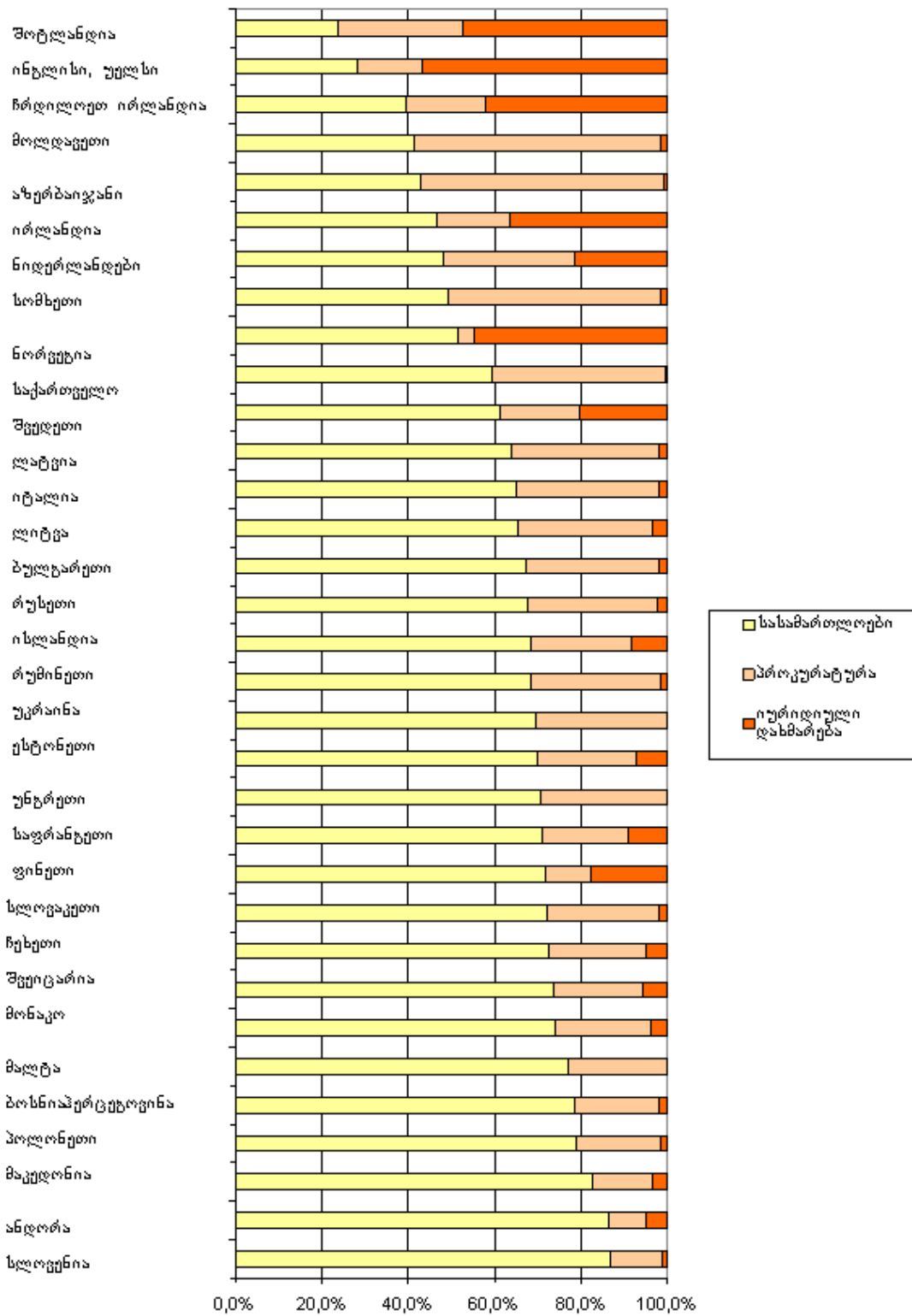
ქვეყანა	მთლიანი ყოველწლიური ბიუჯეტი განკუთვნილი სასამართლოებისთვის პროკურატურის და იურიდიული დახმარების გარეშე	მთლიანი ყოველწლიური ბიუჯეტი განკუთვნილი იურიდიული დახმარებისთვის	მთლიანი ყოველწლიური ბიუჯეტი განკუთვნილი პროკურატურის სისტემისთვის	მთლიანი ყოველწლიური ბიუჯეტი განკუთვნილი სასამართლოებისთვის და იურიდიული დახმარებისთვის	მთლიანი ყოველწლიური ბიუჯეტი განკუთვნილი სასამართლოებისთვის და პროკურატურის სისტემისთვის	მთლიანი ყოველწლიური ბიუჯეტი განკუთვნილი სასამართლოებისთვის, პროკურატურის სისტემისთვის, იურიდიული დახმარებისთვის
ანდორა	5 396 607	300 000	544 858	5 696 607	5 941 464	6 241 464
სომხეთი	4 189 496	129 925	4 193 973	4 319 421	8 383 469	12 702 890
ავსტრია		17 700 000			554 313 000	572 013 000
აზერბაიჯანი	11 339 059	226 484	14 812 092	11 565 543	26 151 151	26 377 635
ბელგია		43 137 000			823 600 000	866 737 000
ბოსნია						
ჰერცეგოვინა	65 293 506	1 606 129	16 144 684	66 899 635	81 438 190	83 044 319
ბულგარეთი	64 532 705	1 804 100	29 853 310	66 336 805	94 386 015	96 190 115
ხორვატია			32 241 063	206 261 500		238 502 563
კვიპროსი			12 555 469	25 778 787		38 334 256
ჩეხეთის რესპუბლიკა	223 477 624	15 672 575	69 619 179	239 150 199	293 096 803	308 769 378
დანია	183 000 000	2 869 941		185 869 941		
ესტონეთი	24 220 267	2 567 320	7 933 295	26 787 587	32 153 562	34 720 882
ფინეთი	221 971 000	55 105 000	31 324 000	277 076 000	253 295 000	308 400 000
საფრანგეთი	2 377 000 000	303 000 000	670 000 000	2 680 000 000	3 047 000 000	3 350 000 000
საქართველო	11 760 558	53 000	8 000 000	11 813 558	19 760 558	19 813 558
გერმანია		557 000 000			8 174 000 000	8 731 000 000
საბერძნეთი		1 700 000			332 875 000	334 575 000
უნგრეთი	277 551 019	198 981	116 005 000	277 750 000	393 556 019	393 755 000
ისლანდია	12 300 000	1 500 000	4 200 000	13 800 000	16 500 000	18 000 000
ირლანდია	81 687 000	63 600 000	30 154 000	145 287 000	81 687 000	175 441 000
იტალია	2 665 347 471	86 562 704	1 336 199 023	2 751 910 175	4 001 546 494	4 088 109 198
ლატვია	32 416 128	1 072 771	17 113 881	33 488 899	49 530 009	50 602 780

ქვეყანა	მთლიანი ყოველწლიური ბიუჯეტი განკუთვნილი სასამართლო-ებისთვის პროკურატურის და იურიდიული დახმარების გარეშე	მთლიანი ყოველწლიური ბიუჯეტი განკუთვნილი იურიდიული დახმარებისთვის	მთლიანი ყოველწლიური ბიუჯეტი განკუთვნილი პროკურატურის სისტემისთვის	მთლიანი ყოველწლიური ბიუჯეტი განკუთვნილი სასამართლო-ებისთვის და იურიდიული დახმარებისთვის	მთლიანი ყოველწლიური ბიუჯეტი განკუთვნილი სასამართლო-ებისთვის და პროკურატურის სისტემისთვის	მთლიანი ყოველწლიური ბიუჯეტი განკუთვნილი სასამართლო-ებისთვის, პროკურატურის სისტემისთვის, იურიდიული დახმარებისთვის
ლიტვა	58 150 487	3 226 245	27 638 149	61 376 732	85 788 636	89 014 881
ლუქსემბურგი		2 949 983			54 384 465	57 334 448
მალტა	8 701 000	15 000	2 569 000	8 716 000	11 270 000	11 285 000
მოლდოვა	3 002 838	126 614	4 135 134	3 129 452	7 137 972	7 264 586
მონაკო	4 111 500	220 000	1 219 300	4 331 500	5 330 800	5 550 800
მონტენეგრო			1 762 362	8 664 682		10 427 044
ნიდერლანდები	774 368 000	344 666 748	494 335 000	1 119 034 748	1 268 703 000	1 613 369 748
ნორვეგია	175 013 040	151 635 000	12 384 000	326 648 040	187 397 040	339 032 040
პოლონეთი	1 190 027 000	21 724 000	295 928 000	1 211 751 000	1 485 955 000	1 507 679 000
პორტუგალია	506 493 713	35 829 192		542 322 905		
რუმინეთი	261 911 826	6 065 759	114 927 466	267 977 585	376 839 292	382 905 051
რუსეთის ფედერაცია	2 401 660 110	85 020 103	1 060 382 372	2 486 680 213	3 462 042 482	3 547 062 585
სერბეთი	156 098 339		13 864 244		169 962 583	
სლოვაკეთი	108 697 924	2 779 410	39 331 000	111 477 334	148 028 924	150 808 334
სლოვენია	131 981 456	1 858 859	17 893 000	133 840 315	149 874 456	151 733 315
ესპანეთი		167 331 526				2 983 492 000
შვედეთი	452 000 000	150 764 128	134 529 613	602 764 128	586 529 613	737 293 741
შვეიცარია	626 145 213	47 203 730	175 402 199	673 348 943	801 547 412	848 751 142
მაკედონია	21 341 001	900 277	3 592 283	22 241 278	24 933 284	25 833 561
თურქეთი						522 486 876
უკრაინა	276 961 140	294 730	120 125 950	277 255 870	397 087 090	397 381 820
გაერთიანებული სამეფო-ირლანდია	89 229 990	95 772 010	41 600 000	185 002 000	130 829 990	226 602 000
გაერთიანებული სამეფო-შოტლანდია	120 852 210	239 947 427	147 511 549	360 799 637	268 363 759	508 311 186
გაერთიანებული სამეფო-ინგლისი და უელსი	1 504 095 309	3 020 104 244	819 000 000	4 524 199 553	2 323 095 309	5 343 199 553

გრაფიკი 1. მთლიანი საჯარო ბიუჯეტი, განკუთვნილი სასამართლო სისტემისათვის (სასამართლოები, პროკურატურა, იურიდიული დახმარება) თითოეული მცხოვრების მიხედვით (ერთ სულ მოსახლეზე) 2006 წელს (ევროში)

გრაფიკი 2. ბიუჯეტის ფარდობითი განაწილება სასამართლოებს, პროკურატურას, იურიდიულ დახმარებას შორის

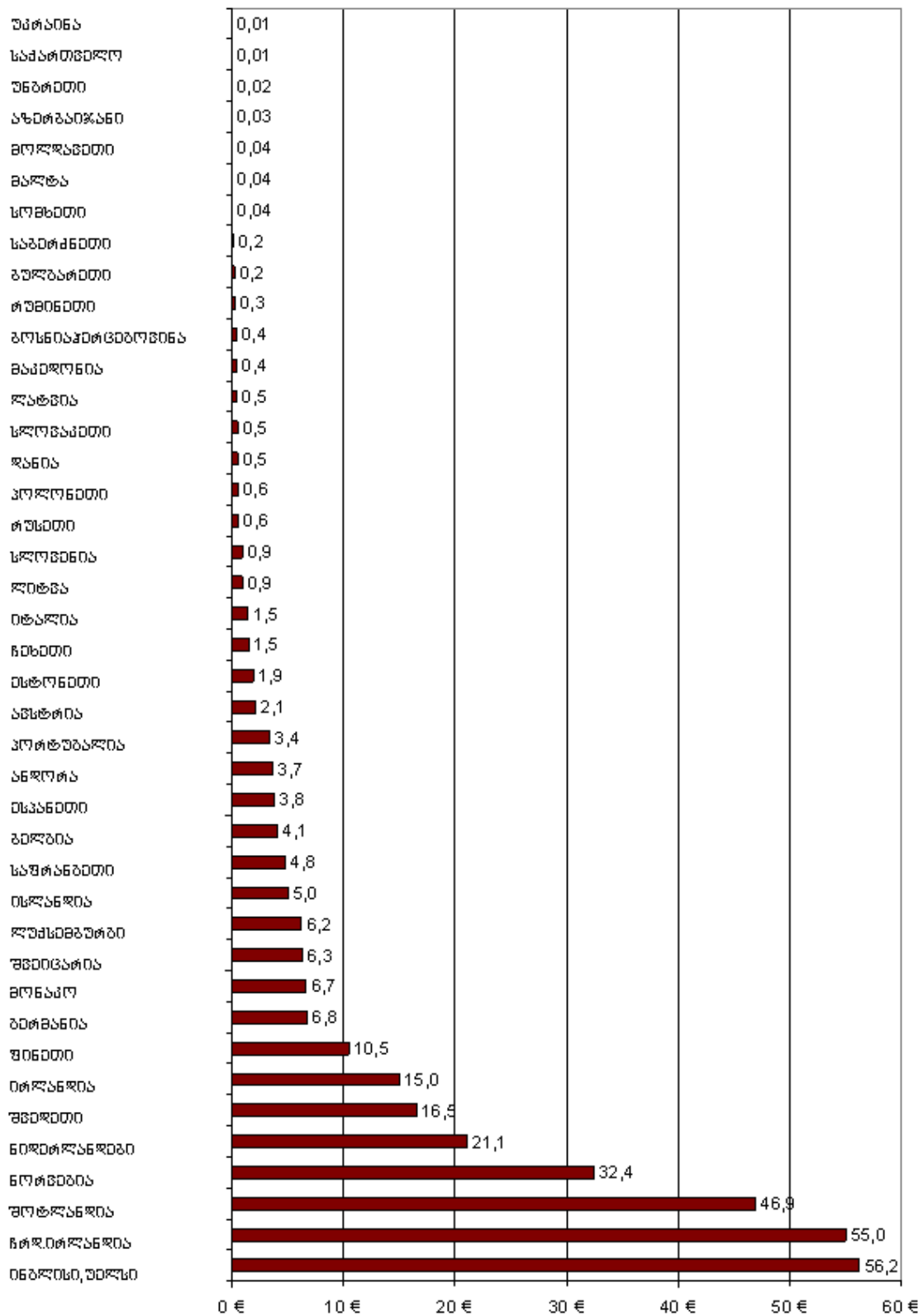
ევროპის საბჭოს წევრი ქვეყნების უმეტესობაში სასამართლოებისათვის განკუთვნილი ბიუჯეტის ოდენობა გაიზარდა ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში. ზრდის მიზეზებს წარმოადგენს პერსონალის ღირებულების ზრდა, დაქირავების უფრო მაღალი ფასები, სასამართლოს შენობების ფუნქციონირება და რემონტი, სასამართლო რეფორმების განხორციელება. ინფლაცია და ცხოვრების სტანდარტების ზრდა ასევე შეიძლება ჩაითვალოს ბიუჯეტის ზრდის საფუძველად ზოგიერთ ქვეყანაში.

მოსამართლეებისა და სასამართლო პერსონალის ხელფასი არის მთავარი კომპონენტი ბიუჯეტის. მართლსაჯულების სისტემის ბიუჯეტიდან უფრო ნაკლები ეთმობა სასამართლოს ბიუჯეტს. ინვესტირება სასამართლოს შენობებში სასამართლოს ბიუჯეტის დიდ ნაწილს წარმოადგენს კვიპროსში, ირლანდიაში, საქართველოში და შოტლანდიაში. საზოგადოების კომპიუტერიზაციის ზრდის ფონზე, მოსალოდნელიც იყო რომ სასამართლოებს ინვესტირება მოეხდინათ კომპიუტერულ ტექნიკაში, სასამართლოს საერთო ბიუჯეტიდან დიდი ნაწილი ეთმობა კომპიუტერულ ტექნიკას ნიდერლანდებში, ირლანდიაში, ავსტრიაში, დანიაში, რუმინეთში. ქვეყნების უმეტესობაში არსებობს ბიუჯეტი იურიდიული დახმარებისათვის. ეს ბიუჯეტი სხვადასხვა ქვეყანაში არის ცვალებადი. ნიდერლანდებში, ნორვეგიაში, ირლანდიაში და გაერთიანებულ სამეფოში არის მაღალი ბიუჯეტი იურიდიული დახმარებისათვის. პროკურატურის სისტემის ბიუჯეტი მაღალია განსაკუთრებით ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში. ამ ქვეყნებში პროკურორების დიდი რაოდენობა და პროკურატურის ორგანიზაციის წესი, განსხვავება პროკურორების უფლებამოსილებებში საფუძველია საბიუჯეტო ვარიაციების.

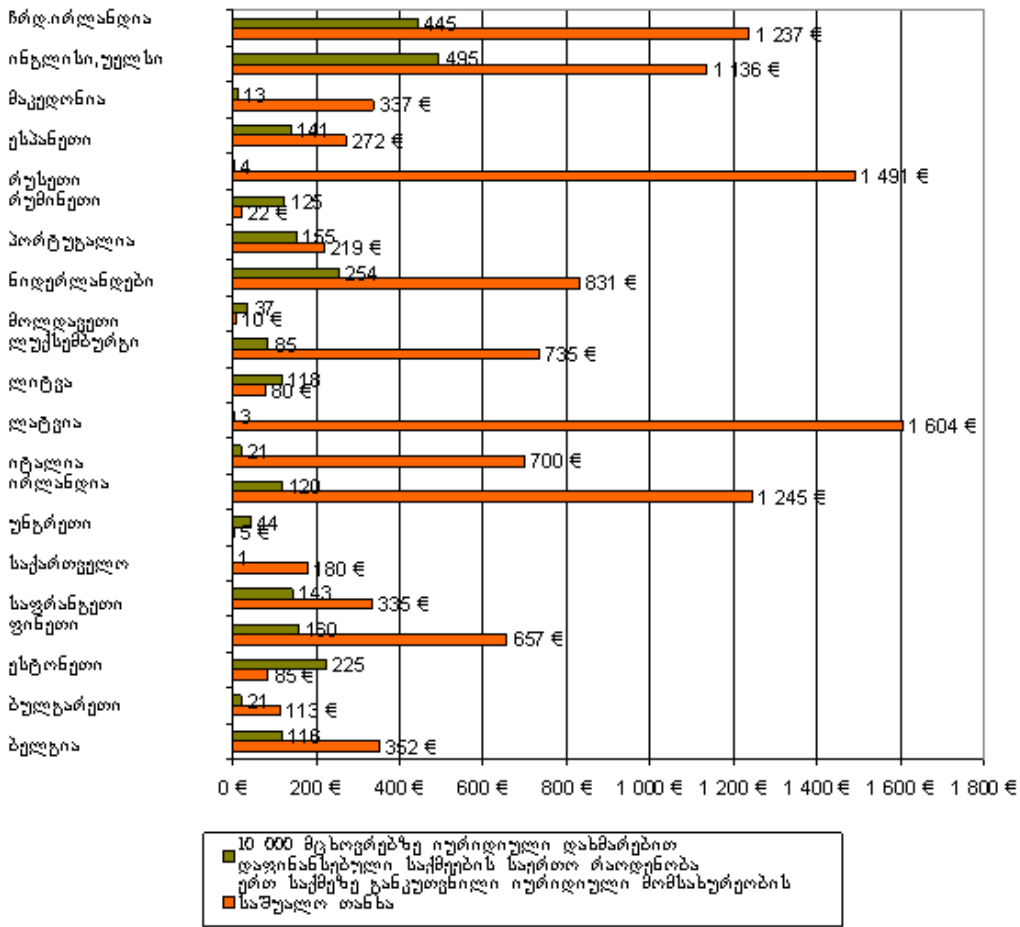
2. მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობა

როდესაც იურიდიული დახმარებისათვის განკუთვნილი 2006 წლის საბიუჯეტო მონაცემების შედარება ხდება 2004 წლის მონაცემებთან, ბიუჯეტის დიდი ზრდა (50 %-ზე მეტი 2004 წელთან შედარებით) შეიმჩნევა სომხეთში, ესტონეთში, საბერძნეთში, ლატვიაში, ლიტვაში და რუმინეთში. ბიუჯეტის ზრდა 20%-40%-ის ფარგლებში გამოიკვეთა 11 ქვეყანაში: ანდორაში, ბელგიაში, ჩეხეთში, ისლანდიაში, ირლანდიაში, იტალიაში, პოლონეთში, პორტუგალიაში, სლოვაკეთში, ესპანეთში და შვედეთში. ზოგიერთ ამ ქვეყანაში ბიუჯეტის ზრდა აიხსნება იურიდიული დახმარების სისტემის დანერგვით ან ამ სისტემის გაფართოებით (ესტონეთი, სლოვაკეთი, სლოვენია). ამის საპირისპიროდ შეიმჩნევა ტენდენცია საბიუჯეტო კომპონენტების სტაბილიზაციის ან იურიდიული დახმარების ბიუჯეტის შემცირების შემდეგ ქვეყნებში: ბოსნია ჰერცეგოვინა, საქართველო, მალტა, ნიდერლანდები, ნორვეგია. 2004 წლის მსგავსად, განსაკუთრებით მაღალი ბიუჯეტი იურიდიულ დახმარებას ეთმობა ნორვეგიაში, შოტლანდიაში, ჩრდილოეთ ირლანდიაში, ინგლისში და უელსში. ასევე მაღალია ბიუჯეტი ნიდერლანდებში, შვედეთში, ირლანდიაში და ფინეთში. მთლიან შიდა პროდუქტთან მიმართებაში იურიდიული დახმარების ბიუჯეტის გამოანგარიშება სასარგებლო გზაა სახელმწიფოს კეთილდღეობასთან დაკავშირებით, იმ პირების დასახმარებლად, ვისაც არ გააჩნია შესაძლებლობები.

გრაფიკი 3. იურიდიული დახმარების ყოველწლიური ბიუჯეტი მოსახლეობის მიხედვით (ერთ სულ მოსახლეზე) 2006 წელს (ევროში)

გრაფიკი 4. იურიდიული დახმარების შემთხვევების რაოდენობა 10.000 მცხოვრებზე და ცალკეულ საქმეზე იურიდიული დახმარებისათვის გადახდილი თანხების საშუალო რიცხვი 2006 წელს (ევროში)

ზოგიერთი ქვეყანა არჩევს ზუსტად განსაზღვროს შემთხვევების რიცხვი, რომლისთვისაც გათვალისწინებულია სამართლებრივი დახმარება, მაგრამ ამისათვის გამოყოს უფრო მეტი თანხები (მაგალითად, რუსეთის ფედერაცია, იტალია), მაშინ როდესაც სხვა სახელმწიფოები არჩევენ შეზღუდონ ცალკეულ შემთხვევაზე გამოყოფილი თანხა მაგრამ იურიდიული დახმარების პირობები გააფართოვონ (მაგალითად, ბელგია, საფრანგეთი, პორტუგალია, ესპანეთი). სხვა სახელმწიფოები არიან დიდსულოვანი ცალკეული შემთხვევის დაფინანსების და იმ საქმეების რაოდენობის განსაზღვრისას, რომელზეც გათვალისწინებულია იურიდიული დახმარება (გაერთიანებული სამეფო ჩრდილოეთ ირლანდია, გაერთიანებული სამეფო ინგლისი, უელსი, ნიდერლანდები). იურიდიული დახმარებისათვის გათვალისწინებული ბიუჯეტი ამ ქვეყნებში იზრდება.

3. პირები, რომლებიც მიმართავენ სასამართლოებს (უფლებები და საზოგადოების ნდობა)

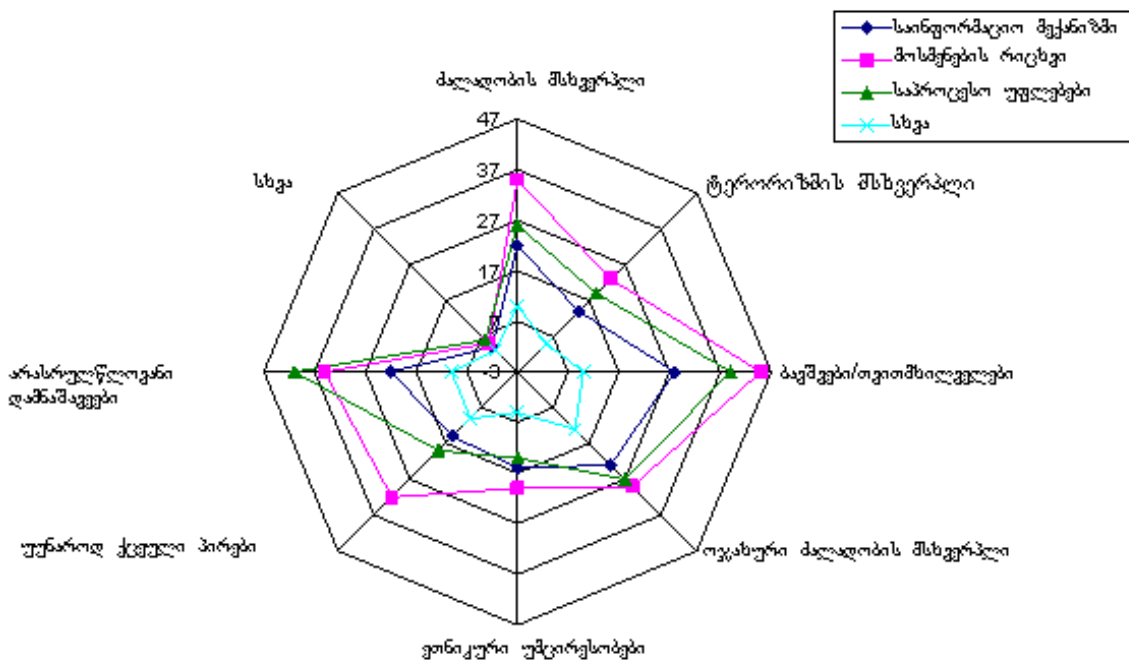
დაზარალებული პირების დაცვა

სპეციალური მექანიზმები შეიძლება იყოს გამოყენებული სასამართლო პროცესის მსვლელობის დროს ასეთი პირების სამართლებრივი უფლებების დაცვის გასაძლიერებლად (სატელეფონო ცხელი ხაზი, ინტერნეტ გვერდი, ბროშურები, ა.შ.), მაგალითად, სხვადასხვა დაინტერესებული ჯგუფებისათვის სხვადასხვა მოსმენის პროცედურის არსებობა (უმცირესობის ან სხვა მსხვერპლისათვის შეიძლება ჩატარდეს დახურული სასამართლოს სხდომა), ეთნიკური უმცირესობისათვის ეს შეიძლება გამოიხატოს სასამართლოს თარჯიმნების მოწვევაში და მათ მშობლიურ ენაზე საუბრის თავისუფლებაში.

ცხრილი 2. დაზარალებული პირების კატეგორიებთან დაკავშირებით სასამართლო პროცესის მსვლელობის დროს სპეციალურ საკითხებთან დაკავშირებული დადებითი პასუხების რაოდენობა

კატეგორია დაზარალებული პირების	საინფორმაციო მექანიზმი	მოსმენები	საპროცესო უფლებები	სხვა
ძალადობის მსხვერპლი	22	35	26	10
ტერორიზმის მსხვერპლი	14	23	19	5
ბავშვები/თვითმხილველები	28	45	39	10
ოჯახური ძალადობის მსხვერპლი	23	30	27	13
ეთნიკური უმცირესობები	16	20	14	5
უუნაროდ ქცეული პირები	15	32	20	10
არასრულწლოვანი დამნაშავეები	22	36	41	10
სხვა	4	6	7	3

გრაფიკი 5. სპეციალური საკითხები დაზარალებული პირებისათვის და მსხვერპლისთვის, მექანიზმის ტიპის მიხედვით

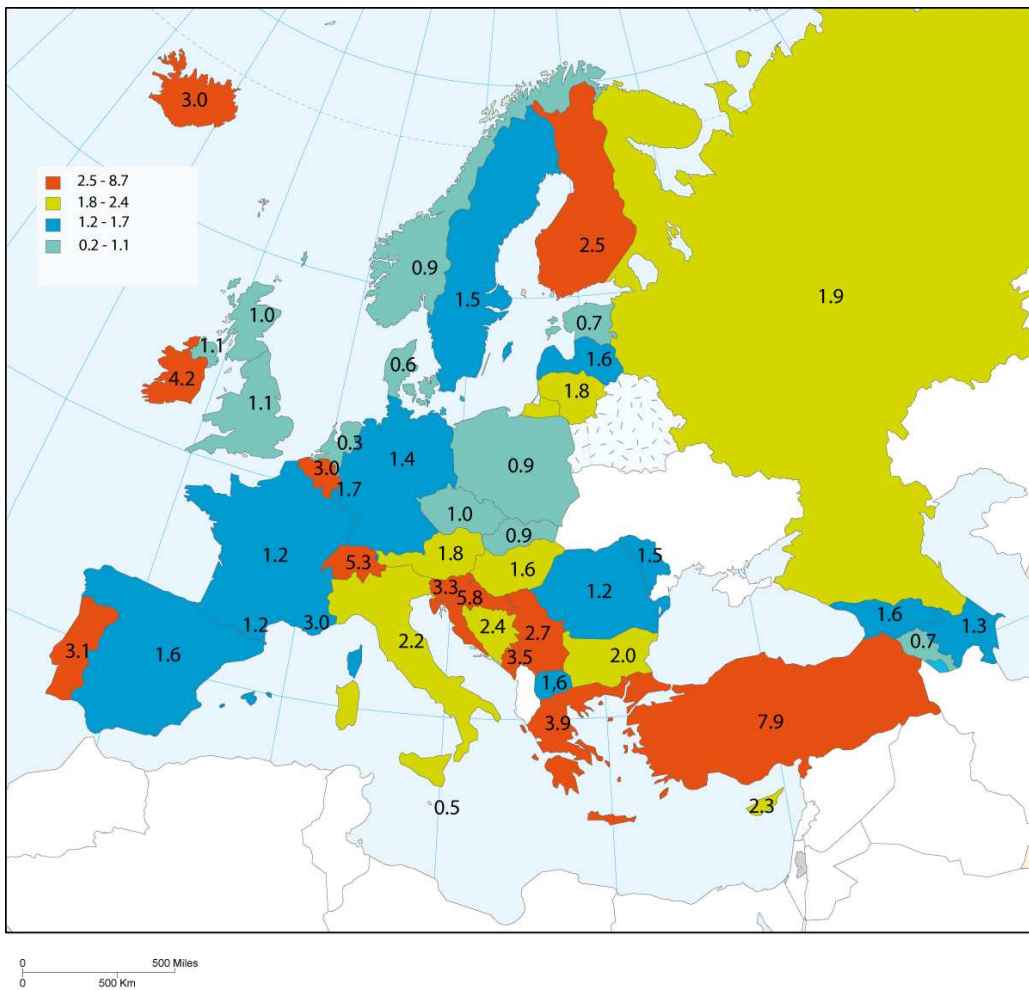

4. სასამართლოები

ამ ნაწილში ხელმისაწვდომია ძირითადი ფაქტები ევროპაში სასამართლოების ორგანიზაციასთან დაკავშირებით. არსებობს განსხვავებები სასამართლოებს (საერთო იურისდიქციის პირველი ინსტანციის სასამართლოები), სასამართლოს გეოგრაფიულ მდებარეობას და სპეციალიზებულ პირველი ინსტანციის სასამართლოს შორის.

სასამართლოები იღებენ გადაწყვეტილებებს სხვადასხვა ამოცანების შესახებ კომპეტენციის მიხედვით, რომელიც მათ აქვთ მინიჭებული კანონმდებლობის მიხედვით. შემთხვევების უმრავლესობის დროს სასამართლოები არიან პასუხისმგებელი სისხლის და სამოქალაქო საქმეების განხილვაზე, შესაძლებელია ადმინისტრაციულ საქმეებზეც. ადმინისტრაციულ სამართლებრივი დავები მიეკუთვნება საერთო იურისდიქციის სასამართლოებს (მაგალითად ნიდერლანდებში) ან სპეციალიზებულ ადმინისტრაციულ სასამართლოებს (მაგალითად საფრანგეთში). სასამართლოებს შეიძლება გააჩნდეთ პასუხისმგებლობა სარეგისტრაციო მომსახურებაზე, სასამართლოებს შეიძლება გააჩნდეთ მიწის სარეგისტრაციო სპეციალური დეპარტამენტები, ბიზნესის, სამოქალაქო მდგომარეობის რეგისტრაციის (დაბადება, ქორწინება ა.შ.) ფუნქციები. ამ ვარიანტებს შეუძლიათ მნიშვნელოვნად შეცვალონ სასამართლოების სამუშაო დატვირთვა.

გრაფიკი 6. სასამართლოების მდებარეობა 100. 000 მცხოვრების მიხედვით 2006 წელს

არსებობს ტენდენცია, რომლის მიხედვითაც სასამართლო რეფორმის პროგრამის ფარგლებში სასამართლოების რიცხვი (მდებარეობის მიხედვით) შემცირდა, ძირითადად პატარა ზომის სასამართლოები გაუქმდა და გაერთიანდა სხვა სასამართლოებთან. ეს არის გატარებული ეფექტური ღონისძიებების ნაწილი.

აღსანიშნავია, რომ ევროპულ ქვეყნებში გაიზარდა სასამართლოებში სპეციალიზაციის ტენდენცია. მართლმსაჯულების ეფექტურობის ევროპული კომისია იზიარებს სასამართლოების სპეციალიზაციის მნიშვნელობას მართლმსაჯულების ეფექტურობის გაზრდის საქმეში, ასევე მის ადაპტაციაში საზოგადოების განვითარების მიხედვით, მაგრამ

ამ პროგრესმა არ უნდა გამოიწვიოს უწესრიგობა, იურისდიქციის კონფლიქტი ან ჰქონდეს გავლენა მართლმსაჯულების მომხმარებლებზე სასამართლოს ხარჯების გზით.

სასამართლოების მუშაობისადმი პატივისცემის გათვალისწინებით, არსებობს შეფასების მაჩვენებლების გამოყენების რაციონალიზაციის და ზრდის ტენდენცია. გამომდინარე იქიდან, რომ გაიზარდა ანგარიშვალდებულების საჭიროება, ახალი საინფორმაციო ტექნოლოგიების მზარდი შესაძლებლობების შესაბამისად (განსაკუთრებით სასამართლოს მენეჯმენტის საინფორმაციო სისტემა), უფრო დიდი ყურადღება ეთმობა პროცესუალური მონაცემების შეგროვებას. რაც არ არის გასაგები, ეს არის ხარისხი მონაცემების და ინფორმაციის მოცულობა, რომელიც სისტემატურად უნდა იყოს შეგროვებული სასამართლო პროცესის შესახებ. მეტი ანგარიშვალდებულება და სასამართლოების ფუნქციონირების რაციონალიზაცია ასევე შეიძლება იყოს საგანი „ხარისხის პოლიტიკის“. ქვეყნების უმეტესობის პასუხების მიხედვით, ხარისხის მაჩვენებლები არის განსაზღვრული და ხდება მათი გამოყენება. მხოლოდ რამოდენიმე ქვეყანაში არსებობს სასამართლოების ხარისხის კონტროლის ინტეგრირებული სისტემა.

მცირე დავების გადაწყვეტის მეთოდი „სასამართლო რუკის“ საკითხი, დაკავშირებული სასამართლოების გეოგრაფიულ მდებარეობასთან, დამოკიდებულია ქვეყანაში მოსახლეობის რაოდენობაზე და კომუნიკაციების განვითარებაზე. იმისათვის, რომ უკეთესად იყოს უზრუნველყოფილი სასამართლოს მომხმარებლისათვის სასამართლოს ხელმისაწვდომობა, არსებობს „მცირე დავების“ ცნება, რომლის განსაზღვრება დამოკიდებულია ქვეყანაზე, გაანალიზებულია და იძლევა ახსნის საშუალებას გამარტივებული პროცედურების შესახებ ასეთი საქმის განსახილველად. მცირე მოთხოვნების განხილვა წარმოადგენს სპეციალური ტრიბუნალების კომპეტენციას (მაგალითად, მუნიციპალური სასამართლო), სპეციალიზებული მოსამართლეების (როგორებიც არის მომრიგებელი მოსამართლეები) ან საერთო კომპეტენციის პირველი ინსტანციის სასამართლოს რომელიმე ნაწილის. განსაზღვრული რაოდენობა სასამართლოების, რომელთაც გააჩნიათ კომპეტენცია მცირე საქმეების განხილვის, არსებობს ავსტრიაში, ბელგიაში, ხორვატიაში, საფრანგეთში, გერმანიაში, იტალიაში, პოლონეთში, პორტუგალიაში, რუნიმეთში, რუსეთის ფედერაციაში, ესპანეთში, შვეიცარიაში, თურქეთში და გაერთიანებულ სამეფოში ინგლისში და უელსში.

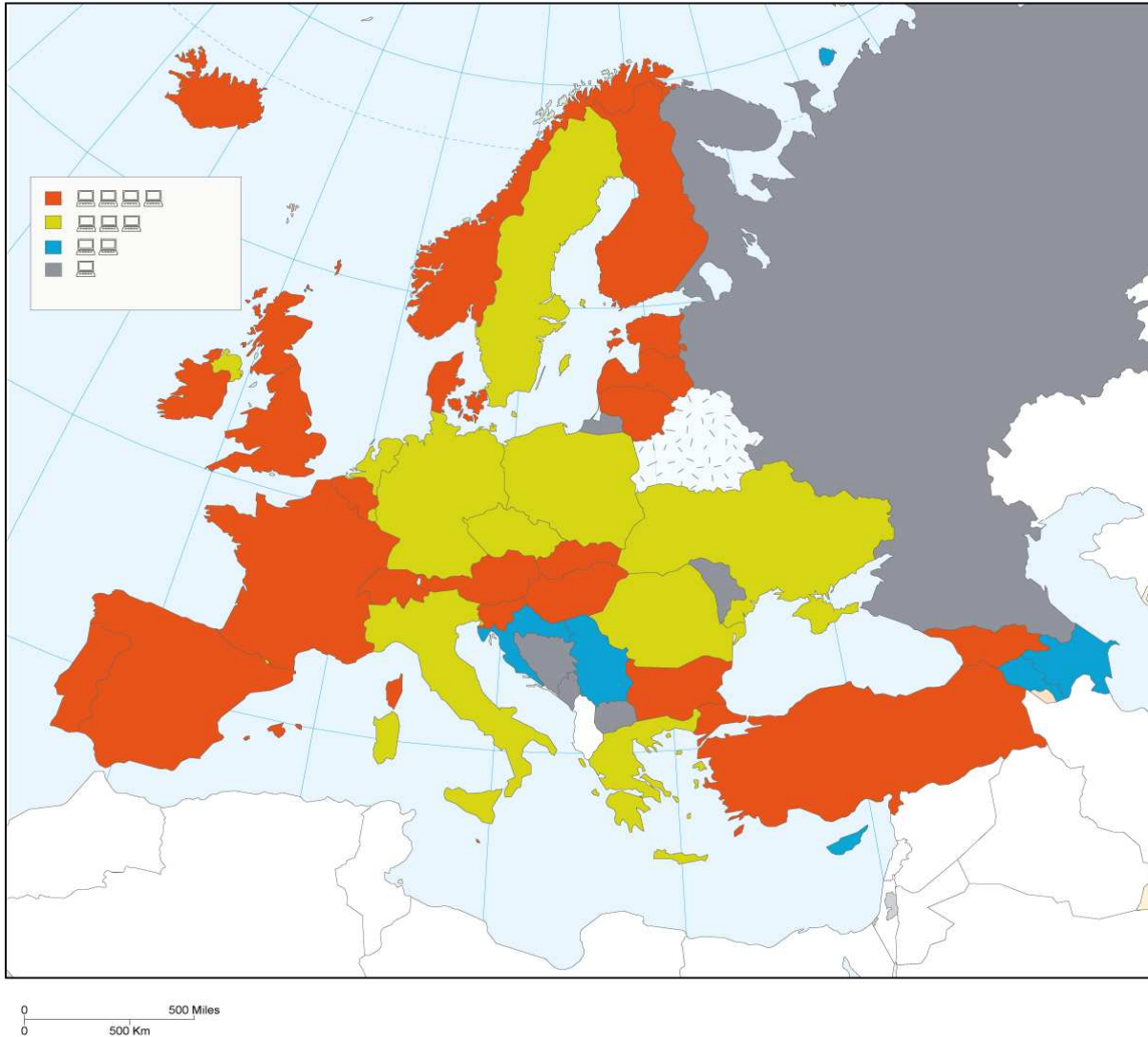
საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიები სასამართლოში

ქვეყნების უმრავლესობის სასამართლოებში კომპიუტერული ტექნიკა უწევს დახმარებას მოსამართლეებს და სასამართლოს თანამშრომლებს. ნაკლებად გამოყენებადია საქმეების რეგისტრაციის სისტემა, სასამართლოს მენეჯმენტის საინფორმაციო სისტემა და საფინანსო ინფორმაციის სისტემა. გამოყენების ბოლო სფერო არის ურთიერთობა სასამართლოებს შორის, სამართლებრივი სფეროს პროფესიონალებსა და (პოტენციურ) სასამართლოს მომხმარებლებს შორის. თოთხმეტ ქვეყანაში სასამართლოებს გააჩნიათ სპეციალური ვებ. გვერდი. თერთმეტ ქვეყანაში შეიძლება ყველა სასამართლოს ელექტრონული ფორმების ჩამოტვირთვა. შესაძლებელია ჩვენება კომპიუტერული ტექნოლოგიის იმპლემენტაციის დონის მოსამართლეების და სხვა თანამშრომლების საქმიანობაში დახმარებისას. ქვეყნები იმპლემენტაციის მაღალი და ძალიან მაღალი დონით შეფერილია ფორთოხლისფრად (ოთხი კომპიუტერული სიმბოლო) ან ყვითლად (სამი კომპიუტერული სიმბოლო).

ცხრილი 3. ქვეყნების კლასიფიკაცია სასამართლოების კომპიუტერიზაციის დონის მიხედვით გამოყენების სამ სფეროში.

ძალიან მაღალი დონე კომპიუტერიზაციის >39 პუნქტი	მაღალი დონე კომპიუტერიზაციის (32-38)	საშუალო დონე კომპიუტერიზაციის (26-31)	დაბალი დონე კომპიუტერიზაციის (25-ზე ნაკლები)
ავსტრია	ჩეხეთის რესპუბლიკა	ბელგია	კვიპროსი
დანია	რუმინეთი	იტალია	უკრაინა
ესტონეთი	სლოვენია	საქართველო	მაკედონია
ფინეთი	ისლანდია	ლუქსემბურგი	სერბეთი
უნგრეთი	ჩრდ.ირლანდია	პოლონეთი	სომხეთი
მალტა	გერმანია	ანდორა	მონაკო
ინგლისი უელსი	ლიტვა	ირლანდია	რუსეთის ფედერაცია
შვეიცარია	საფრანგეთი	აზერბაიჯანი	ბოსნია
პორტუგალია	ლატვია	ხორვატია	ჰერცეგოვინა
სლოვაკეთი	ნიდერლანდები	საბერძნეთი	მონტენეგრო
შოტლანდია	შვედეთი		მოლდავეთი
ნორვეგია	ბულგარეთი		
ესპანეთი			
თურქეთი			
14	12	10	10

გრაფიკი 7. კომპიუტერული ტექნიკის დანერგვის დონე მოსამართლეების და არამოსამართლე თანამშრომლების (აპარატის მუშაკების) დასახმარებლად

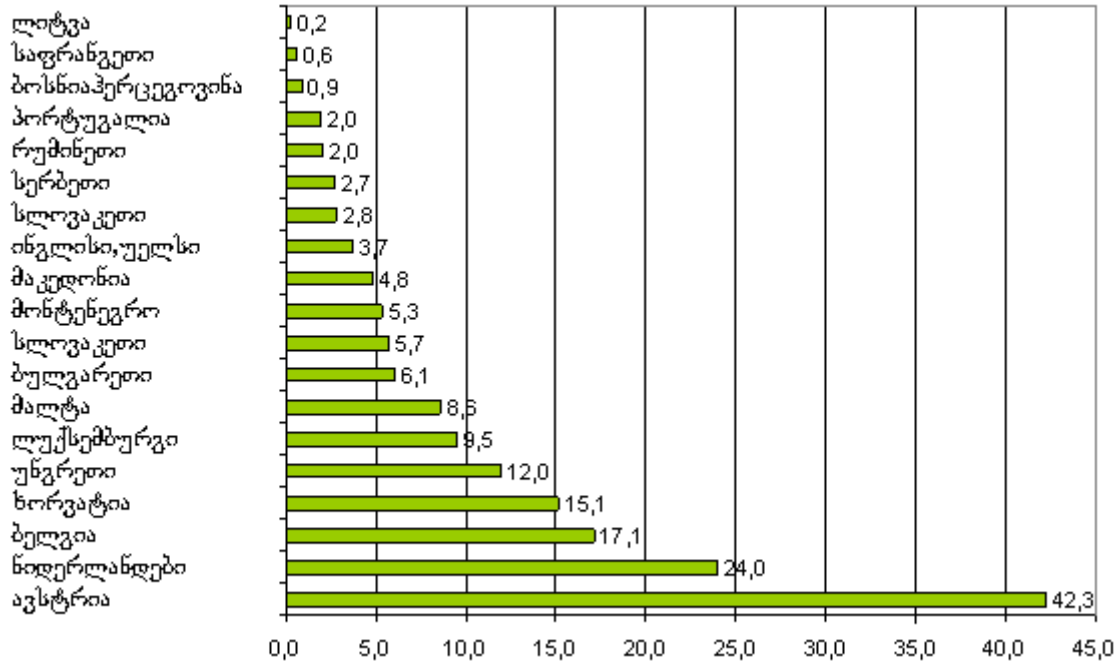
5. დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული გზები

სასამართლო მედიაცია (შუამავლობა) ვითარდება მზარდი რაოდენობის ევროპულ ქვეყნებში. 38 ქვეყანაში იმპლემენტირებულია სასამართლო მედიაციის პროცედურა. 22 ქვეყანაში შესაძლებელია იურიდიული დახმარების მიღება სამედიაციო პროცედურისათვის. სფეროები, სადაც ჩვეულებრივ მორიგება გამოიყენება, არის სამომხმარებლო დავები და საოჯახო დავები. არბიტრაჟი გამოიყენება სულ მცირე 33 ქვეყანაში და ძირითადად კომერციულ დავებთან დაკავშირებით (სახელშეკრულებო და ინტელექტუალური საკუთრების უფლებები).

ნიდერლანდებში მედიაცია განვითარებულია საოჯახო სამართალში (განქორწინება) და სამსახურიდან გათავისუფლების საქმეებთან დაკავშირებით. ავსტრიაში, საფრანგეთში, უნგრეთში, პოლონეთში და სლოვენიაში მედიაცია ხშირად გამოიყენება სისხლის სამართლებრივ საქმეებზე, როდესაც ხდება განხილვა აკრედიტირებული მედიატორების

რაოდენობის 100. 000 მცხოვრებზე, შესამჩნევია, რომ მედიატორების რიცხვი დიდა ბელგიაში, ხორვატიაში, ნიდერლანდებში. მრავალრიცხოვნობა ნიდერლანდებში შეიძლება აიხსნას იმ ფაქტით, რომ რამოდენიმე წლის წინ იუსტიციის სამინისტრომ მედიაცია ჩამოაყალიბა სპეციალური დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული გზების პროგრამის ფარგლებში, განსაკუთრებით სამოქალაქო სამართლის (კომერციულ საქმეებზე), საოჯახო სამართლის (განქორწინების საქმეებზე), ადმინისტრაციული სამართლის სფეროში.

გრაფიკი 8. აკრედიტებული მედიატორების რაოდენობა 100. 000 მცხოვრებზე 2006 წელს

შეფასების ანგარიშის 2006 წლის გამოცემასთან შედარებით უფრო მეტი ინფორმაციაა ხელმისაწვდომი მედიაციაზე. არის ტენდენცია, რომლის მიხედვითაც, მედიაცია გამოიყენება ქვეყნების მზარდ რაოდენობაში. 38 ქვეყანაში გამოიყენება მედიაციის პროცედურა. სამოქალაქო სამართლებრივ საქმეებზე (კომერციული დავები, საოჯახო სამართალი, სამსახურიდან გათავისუფლების საქმეები), არის ძირითადად კერძო მედიატორი (მაგალითად, ადვოკატი) ან მოსამართლე, რომელიც ახორციელებს მორიგებას. სადაც ადმინისტრაციული სამართალი სამართლის დამოუკიდებელი სფეროა, ჩვეულებრივ არის კერძო მედიატორი, რომელიც ერევა დავაში მოქალაქეებს და ხელისუფლებას შორის. სისხლის სამართლის საქმეებთან დაკავშირებით, არის სხვადასხვა ტიპის ადამიანები, პასუხისმგებელი მედიაციაზე: მოსამართლე, პროკურორი, კერძო მედიატორი. მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის გარანტირებისათვის, შესაძლებელია იურიდიული დახმარების მიღება სამედიატორო პროცესის დროს 22 ქვეყანაში.

6. პროკურატურის სისტემისათვის განკუთვნილი სისხლის სამართლის საქმეები სხვადასხვა სისხლის სამართლის სისტემა პროკურატურის სისტემას ანიჭებს უფლებამოსილებას სისხლის სამართლებრივ საქმეებთან დაკავშირებით, სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანის გარეშე. შემდეგ ცხრილში მოცემულია იმ საქმეების რიცხვი, რომელიც განკუთვნილია პროკურატურის სისტემისათვის. მეორე სვეტში არის პროკურატურის მონაწილეობით გადაწყვეტილი საქმეების რაოდენობა. შემდეგი ოთხი სვეტი ეხება პროცედურას, რომელიც უფლებამოსილებას ანიჭებს პროკურორს მიიღოს გადაწყვეტილება საქმის ნაადრევ დამთავრებაზე (როდესაც არ არის იდენტიფიცირებული სამართალდამრღვევი, სამართლებრივი მიზეზები (მაგალითად, მტკიცებულებების

არარსებობა) ან სხვა შემთხვევაში). 19 ქვეყანაში არსებობს შესაძლებლობა, რომლის მიხედვითაც, პროკურორი იღებს გადაწყვეტილებას სანქციაზე ან მოლაპარაკებაზე სამართალდამრღვევთან. ბოლო სვეტში არის წარმოდგენილი სასამართლოს გარეშე ბრალის დადების საქმეების რაოდენობა.

ცხრილი 4. საქმეების წარმართვა პროკურატურის სისტემის მიერ 2006 წელს

ქვეყანა	პროკუ- რატური ს მიერ მიღებუ ლი	შეწყვეტილი პროკურატურის მიერ				დამთავრ ებული სასჯელ ით სხვა პასუხის- მგებლო- ბით ან მოლაპა- რაკებით პროკურ ატურის მიერ	ბრალის დადება პროკურ ატურის მიერ სასამარ- თლოს გარეშე
		საერთო რაოდენო ბა შეწყვეტი -ლი საქმეები ს	სამარ- თალდამ -რღვევი ვერ იყო იდენტი- ფიცირე -ბული	მომხდარი სამართა ლ- დარღვევი ს ხარვეზის გამო ან სპეცია- ლური სამართლ ებ-რივი სიტუაციი ს გამო	შემ- თხვე- ვის გამო		
ანდორა	36						21
სომხეთი	2 857	3 658	1 693	698	1 267		2 857
ავსტრია	616 304			179287*			77 118
აზერბაიჯა ნი	2 203	2 281	1 890	203	188		9 770
ბელგია	737 963	535 689	212 926	132 686	173 897	7 537	20 091
ბოსნია ჰერცეგოვი ნა	71 435	24 948				2 280	18 507
ბულგარეთ ი	158 242				11 848	7 707	29 035
ხორვატია	92 511		37 295	19 447			
ჩეხეთი	83 319	11 059		94	10 965	0	58 863
დანია	506 556						416 488
ესტონეთი	14 571	27 555	19 162	5 065	3 328	5 128	
ფინეთი	85 716	10 730				2 305	62 596
საფრანგეთ ი	5 305 394	3 725 528	2 988 204	438 465	298 859	519 110	707 827
საქართვე ლო	36 304	16 709				5 008	12 974
გერმანია	4 917 575	1 294 402			1 294 747	241 102	1 187 323
უნგრეთი	149 749			29 810			76 835
ისლანდია	7 701			1 916			5 723
ირლანდია	15 214	3 722				0	6 445
იტალია	2 938 649		1 247 516			*	572 887
ლატვია	12 783	1 173	25	300	848	740	12 977
ლიტვა	16 108			14 836			17 927

ქვეყანა	პროკურატურის მიერ მიღებული	შეწვევტილი პროკურატურის მიერ				დამთავრებული სასჯელით სხვა პასუხისმგებლობით ან მოლაპარაკებით პროკურატურის მიერ	ბრალის დადება პროკურატურის მიერ სასამართლოს გარეშე
		საერთო რაოდენობა შეწვევტილი საქმეების	სამართალდამრღვევი ვერ იყო იდენტიფიცირებული	მომხდარი სამართალდარღვევის ხარვეზის გამო ან სპეციალური სამართლებრივი სიტუაციის გამო	შემთხვევის გამო		
ლუქსემბურგი	46 673					507	12 430
მოლდავია		3 459					13 001
მონაკო	2 639	966	638	163	165	0	707
მონტენეგრო	14 459		2 723	5 251			
ნიდერლანდები	267 710			17 812	16 325	77 861	150 000
პოლონეთი	1 556 611	680 343	519 591	160 752	0	244 399	428 625
პორტუგალია	491 505	411 835				3 006	85 098
რუმინეთი	108 367					0	27 139
სერბეთი	173 838		23 717			6 817	59 108
სლოვაკეთი	121 579	71 308	52 787	18 521	0	2 481	22 468
სლოვენია	93 462			9 620	3 937		12 726
ესპანეთი	4 101 736	2 756 207	2 224 309	531 898	0		590 260
შვედეთი	201 274	55 491				51 689	189 546
შვეიცარია	153 439	19 807	2 468	16 780	559	55 930	12 152
მონტენეგრო	32 082	15 693	11 308	4 171	214		12 721
თურქეთი	2 733 767	1 694 588					725 210
უკრაინა	546 178						
შოტლანდია	316 377			2517		35539	168 690
ინგლისი, უელსი	1 054 882	225 142	5 408	107 163	112 571	884 482	1 009 067

7. მოსამართლეები

მოსამართლეების სტატუსთან და ფუნქციებთან დაკავშირებული განსხვავებების უკეთესად გასაგებად, მართლმსაჯულების ეფექტურობის ევროპული კომისიის სქემაში ჩამოყალიბებულია სამი განსაზღვრება მოსამართლის შესახებ. პროფესიონალი მოსამართლე აღწერილია შეფასების სქემის განმარტებით ნაწილში როგორც „პირი,

რომელსაც გააჩნია განათლება და ანაზღაურება (და მათი ძირითადი ფუნქციაა მოსამართლედ მუშაობა)”. ასევე, პროფესიონალი მოსამართლეები, რომლებიც სასამართლოში იმყოფებიან გარემოებების საფუძველზე (და ამისათვის იღებენ ანაზღაურებას). არაპროფესიონალი მოსამართლეები (მოხალისეები, რომლებიც იღებენ კომპენსაციას თავისი ხარჯებისათვის) იღებენ ჩვეულებრივ, შესასრულებლად სავალდებულო გადაწყვეტილებებს სასამართლოში. აქ მხედველობაში მიიღება სრული განაკვეთის მქონე პროფესიონალი მოსამართლეების მიერ დაკავებული თანამდებობის ეკვივალენტური თანამდებობები დაკავებული არაპროფესიონალი მოსამართლეების მიერ.

ცხრილი 5. მოსამართლეების სახეები და რაოდენობა 2006 წელს

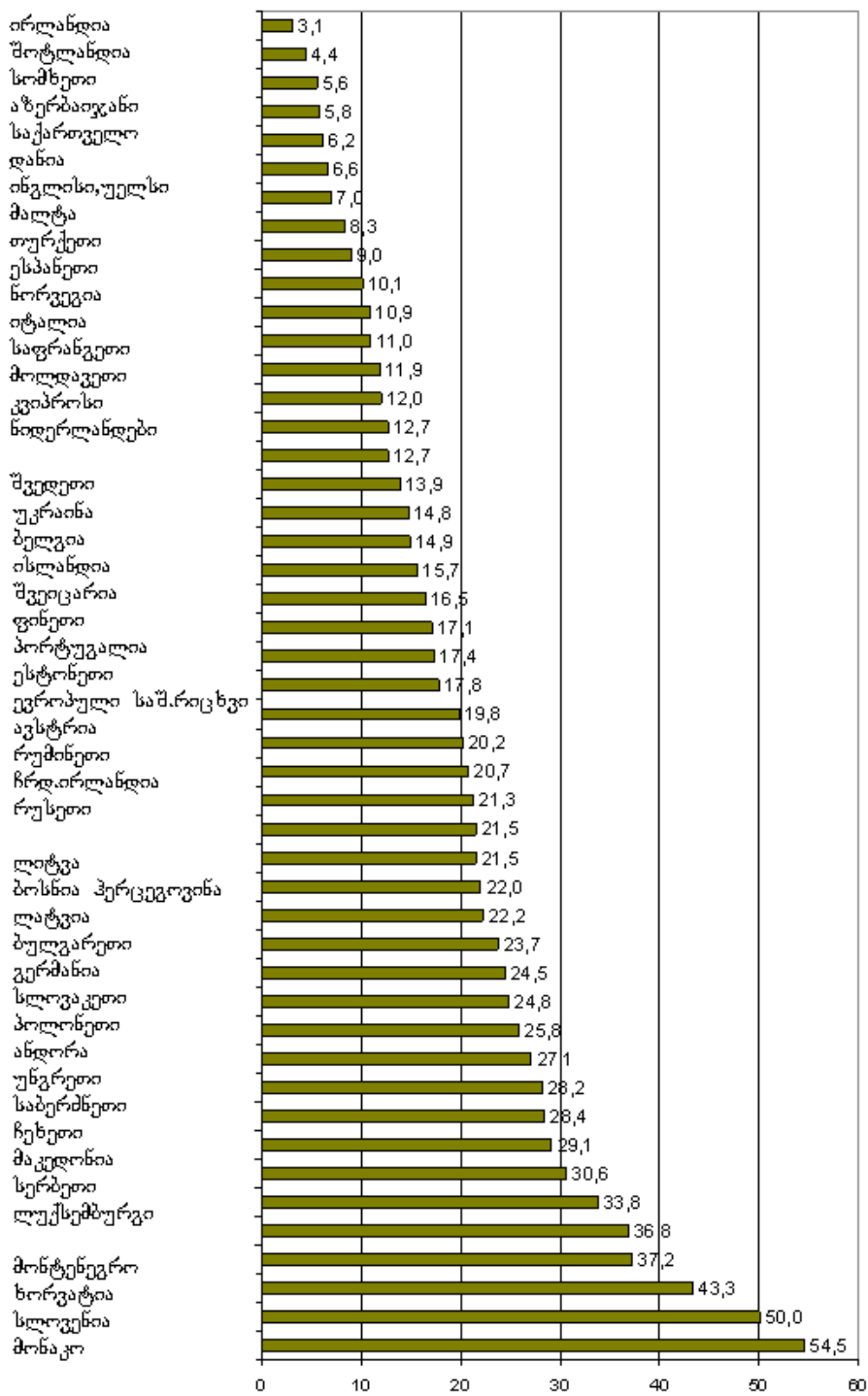
ვეყანა	პროფესიონალი მოსამართლეები სრული სამუშაო დროის ეკვივალენტი		პროფესიონალი მოსამართლეები, რომლებიც გარემოებების გამო თავმჯდომარეობენ სხდომებს		არაპროფესიონალი მოსამართლეები		არაპროფესიონალი/პროფესიონალი მოსამართლეები
	რაოდენობა	100.000 მცხოვრებ-ზე	რაოდენობა	100.000 მცხოვრებ-ზე	რაოდენობა	100.000 მცხოვრებ-ზე	
ანდორა	22	27,1	2	2,5			
სომხეთი	179	5,6					
ავსტრია	1 674	20,2					
აზერბაიჯანი	494	5,8					
ბელგია	1 567	14,9			2 557	24,3	1,63
ბოსნია ჰერცეგოვინა	846	22	58	1,5	167	4,3	0,20
ბულგარეთი	1 821	23,7					
ხორვატია	1 924	43,3			5 268	118,6	2,74
კვიპროსი	98	12,7					
ჩეხეთი	2 995	29,1			6 893	67,0	2,30
დანია	359	6,6					
ესტონეთი	239	17,8			802	59,7	3,36
ფინეთი	901	17,1			3 689	70,2	4,09
საფრანგეთი	7 532	11,9	570	0,9	3 299	5,2	0,44
საქართველო	272	6,2					
გერმანია	20 138*	24,5	ნა		98 002	119,0	4,87
საბერძნეთი	3 163	28,4					
უნგრეთი	2 838	28,2			4 382*	43,5	1,54
ისლანდია	47	15,7	ნა				
ირლანდია	132	3,1					
იტალია	6 450	11,0			7 321	12,5	1,14
ლატვია	510	22,2			2 525	110,0	4,95

ვეყანა	პროფესიონალი მოსამართლეები სრული სამუშაო დროის ეკვივალენტი		პროფესიონალი მოსამართლეები, რომლებიც გარემოებების გამო თავმჯდომარეობენ სხდომებს		არაპროფესიონალი მოსამართლეები		არაპროფესიონალი/პროფესიონალი მოსამართლეები
	რაოდენობა	100.000 მცხოვრებზე	რაოდენობა	100.000 მცხოვრებზე	რაოდენობა	100.000 მცხოვრებზე	
ლიტვა	732	21,5					
ლუქსემბურგი	174	36,8			127	26,9	0,73
მალტა	34	8,3					
მოლდავეთი	431	12,0					
მონაკო	18	54,5	14	42,4	118	357,6	6,56
მონტენეგრო	231	37,2					
ნიდერლანდები	2 072	12,7	900	5,5			
ნორვეგია	512	10,9	61	1,3	70 000	1 495,4	136,72
პოლონეთი	9 853	25,8			43 613	114,4	4,43
პორტუგალია	1 840	17,4			454	4,3	0,25
რუმინეთი	4 482	20,7					
რუსეთი	30 539	21,5					
სერბეთი	2 506	33,8			4 678	63,1	1,87
სლოვაკეთი	1 337	24,8			6ა		
სლოვენია	1 002	50,0			4 065	202,9	4,06
ესპანეთი	4 437	10,1	6ა		7 681	17,6	1,73
შვედეთი	1 270	13,9			8 500	93,3	6,69
შვეიცარია	1 229	16,5	697*		2 613*		
მაკედონია	624	30,6			2 480	121,7	3,97
თურქეთი	6 593	9,0					
უკრაინა	6 893	14,8					
ჩრდ.ირლანდია	371	21,3			788	45,2	
შოტლანდია	227*	4,4			749	14,6	3 ,30
ინგლისი, უელსი	3 774	7,0	8920	16,6	28 865	53,7	7,65

პროფესიონალი მოსამართლეები

მოსამართლეების რაოდენობა, რომლებიც ასორციელებენ მართლმსაჯულებას 100.000 მცხოვრებზე იცვლება ქვეყნების და მართლმსაჯულების სისტემის მიხედვით. განსხვავება შეიძლება იყოს ორ უკიდურესობას შორის - 1. სისტემა სადაც ყველა მოსამართლე პროფესიონალია (ანდორა, სომხეთი, ავსტრია, აზერბაიჯანი, ბულგარეთი, კვიპროსი, დანია, საქართველო, საბერძნეთი, ირლანდია, ისლანდია, ლიტვა, მალტა, მონტენეგრო, მოლდავეთი, ნიდერლანდები, რუმინეთი, რუსეთი, თურქეთი, უკრაინა) და 2. სისტემა გაერთიანებული სამეფოსი, სადაც არსებითი როლი ეკისრება არაპროფესიონალ მოსამართლეს/მაგისტრატს.

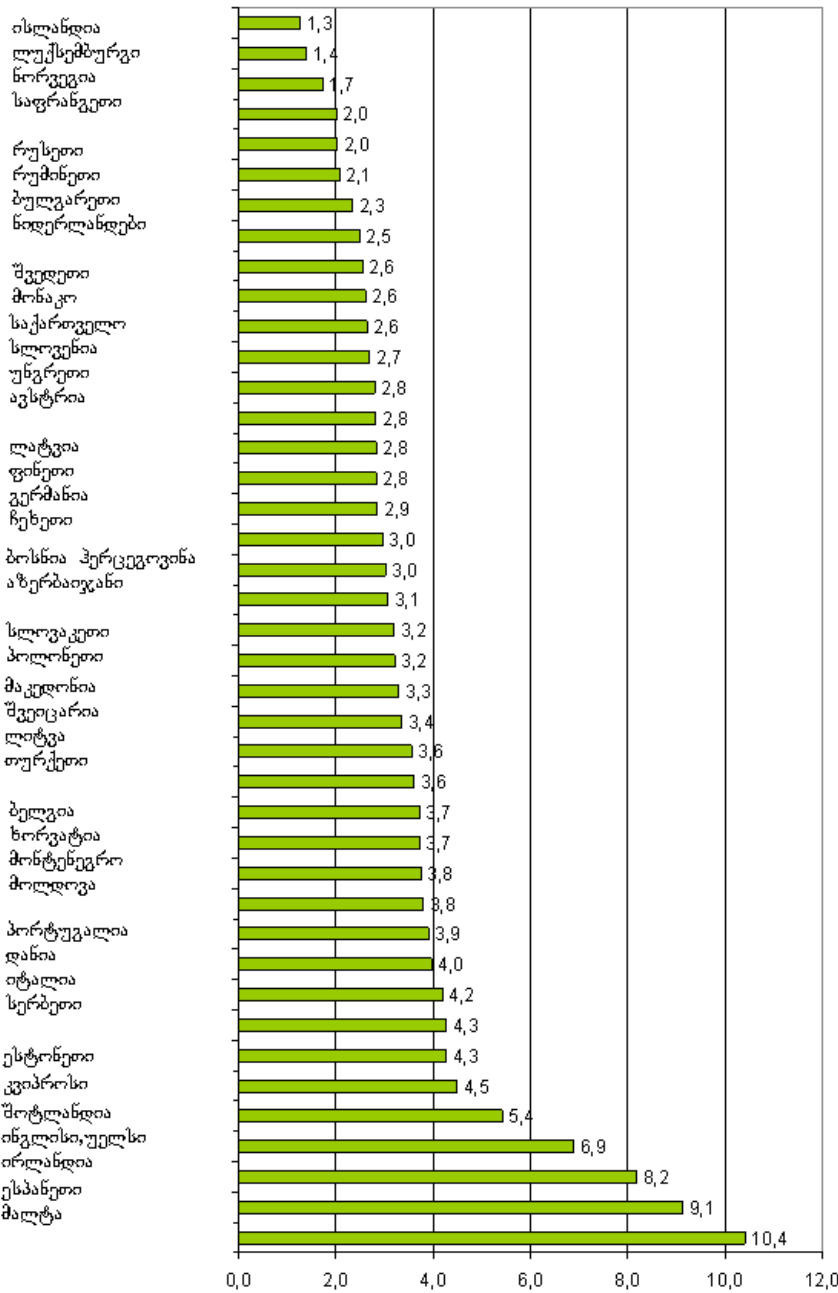
გრაფიკი 9. სასამართლოში მყოფი პროფესიონალი მოსამართლეების რაოდენობა (სრული სამუშაო დროის ეკვივალენტური) 100.000 მცხოვრებზე 2006 წელს

8. არამოსამართლე (აპარატის მუშაკები) თანამშრომლები

არსებობს განსხვავება ოთხი კატეგორიის არამოსამართლე თანამშრომლებს შორის. სპეციალური კატეგორია არამოსამართლე თანამშრომლების არის ჩამოყალიბებული გერმანული სისტემის მიერ (ლევტსპოფლეგერ). არამოსამართლე თანამშრომლების ვალდებულება არის მოსამართლეების პირდაპირი დახმარება. მესამე კატეგორიის თანამშრომლები პასუხისმგებელი არიან სხვადასხვა ადმინისტრაციულ საკითხებზე, ასევე, სასამართლოს მართვაზე. ბოლო კატეგორია არის სასამართლოს ტექნიკური თანამშრომლები.

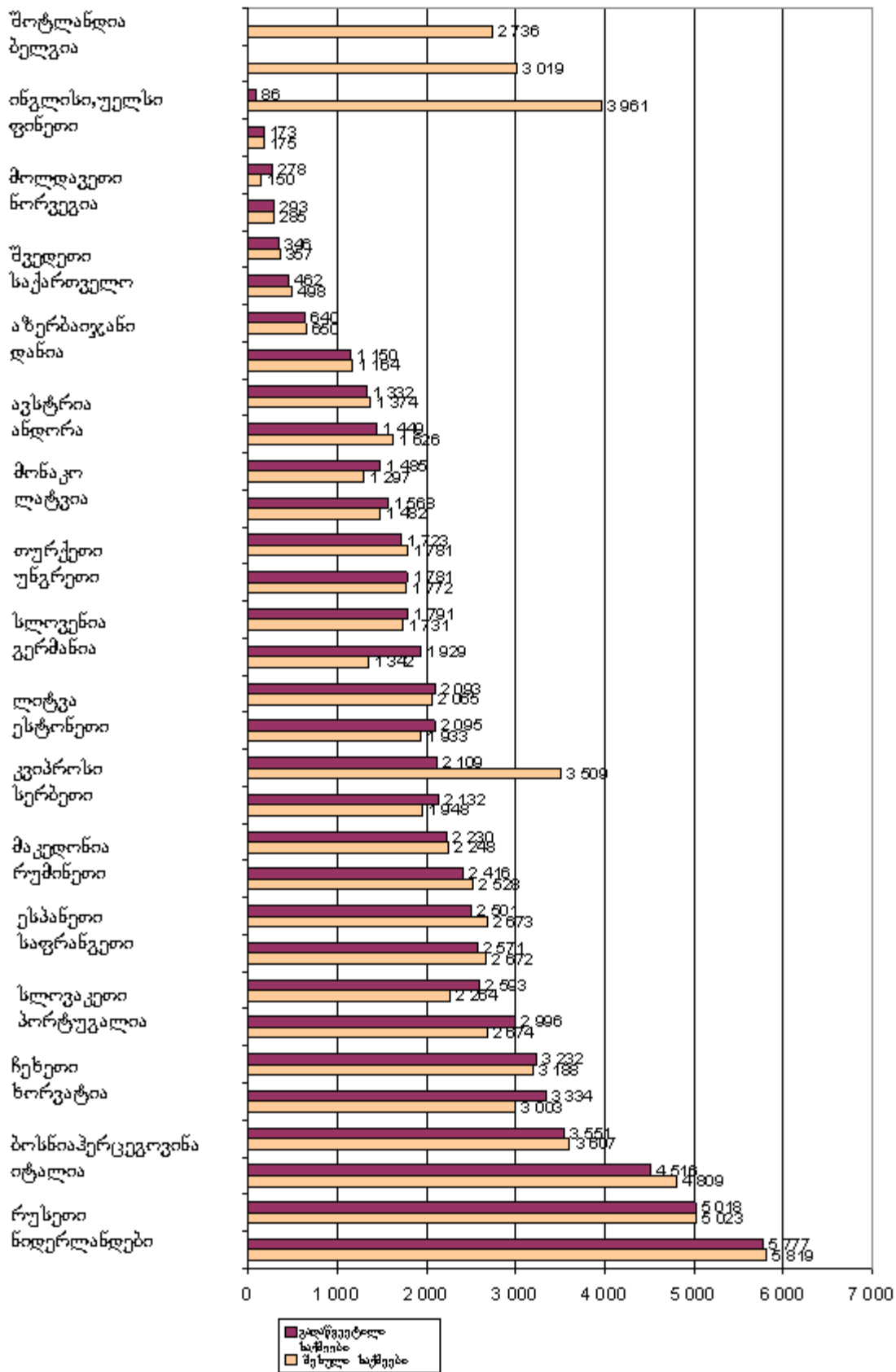
გრაფიკი 10. ერთ მოსამართლესთან მიმართებით არამოსამართლე თანამშრომლების რაოდენობა

9. სასამართლოს საქმიანობა და სამართლიანი სასამართლო პროცესის მიმდინარეობის ხანგრძლივობის შეფასების სისტემა და სისხლის სამართლებრივი საქმეების განსაზღვრასთან დაკავშირებით ვარიანტების არსებობა ტოვებს სირთულეებს. მნიშვნელოვანი პროგრესი მოხდა სასამართლო პროცესის ხანგრძლივობის შეფასების სისტემასთან დაკავშირებით მას შემდეგ, რაც ევროპის დონეზე შემუშავდა პროცესის შეფასების მაჩვენებლები, რომელიც საშუალებას იძლევა სასარგებლო შედარება განხორციელდეს იმ პირობებში, როდესაც საქმეები მოცულობის მიხედვით არ არიან იდენტური. ეს მაჩვენებელი გამოიყენება იმის შესაფასებლადაც ახერხებენ თუ არა სასამართლოები შემოსული საქმეების რაოდენობის შენარჩუნებას დაგროვილი საქმეების რაოდენობის ზრდის გარეშე. მეორე მაჩვენებელი არის დაანგარიშებული დრო საჭირო

საქმის მომზადებისათვის. გამოთვლის სპეციალური მეთოდის გამოყენებით, შესაძლებელია საქმის დასრულებისათვის საჭირო დროსთან დაკავშირებული მონაცემების გაგება. ამ მეთოდით შესაძლებელია ინფორმაციის მიღება ქვეყანაში სასამართლოების ფუნქციონირების შესახებ. მართლმსაჯულების ეფექტურობის ევროპული კომისიის ანგარიში შედარების მონაცემების გამოყენებით მიყვება სასამართლო სისტემის ფუნქციონირებას საქმეების მოძრაობასთან დაკავშირებით.

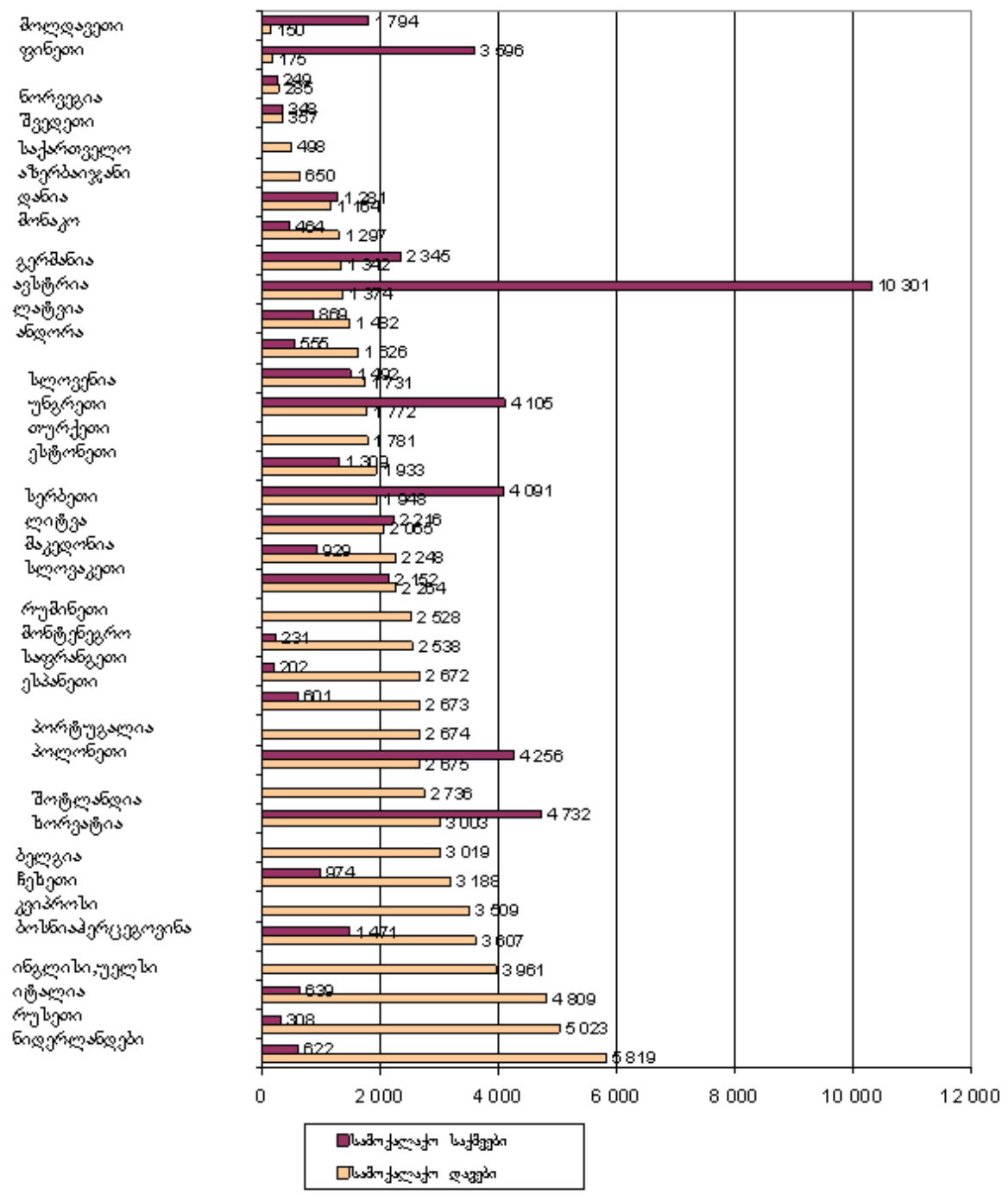
გრაფიკი 11. პირველი ინსტანციის სასამართლოში შესული და გადაწყვეტილი სამოქალაქო დავების რიცხვი 100.000 მცხოვრების მიხედვით 2006 წელს

გაერთიანებული სამეფოს მონაცემებში ყურადღება არის გამახვილებული სასამართლოსათვის მიმართული საქმეების რიცხვზე და შემდეგ დავების გადაწყვეტის სხვადასხვა ალტერნატიული გზით გადაწყვეტილ საქმეებზე.

სამოქალაქო საქმეების გლობალური მონაცემების მიხედვით, სამოქალაქო დავების და სხვა სამოქალაქო საქმეების გაცნობა შესაძლებლობას იძლევა ქვეყანაში მართლმსაჯულების სტრუქტურის საქმიანობის უკეთესად გაგების (ძირითადად რეგისტრირებულ საქმეებზე).

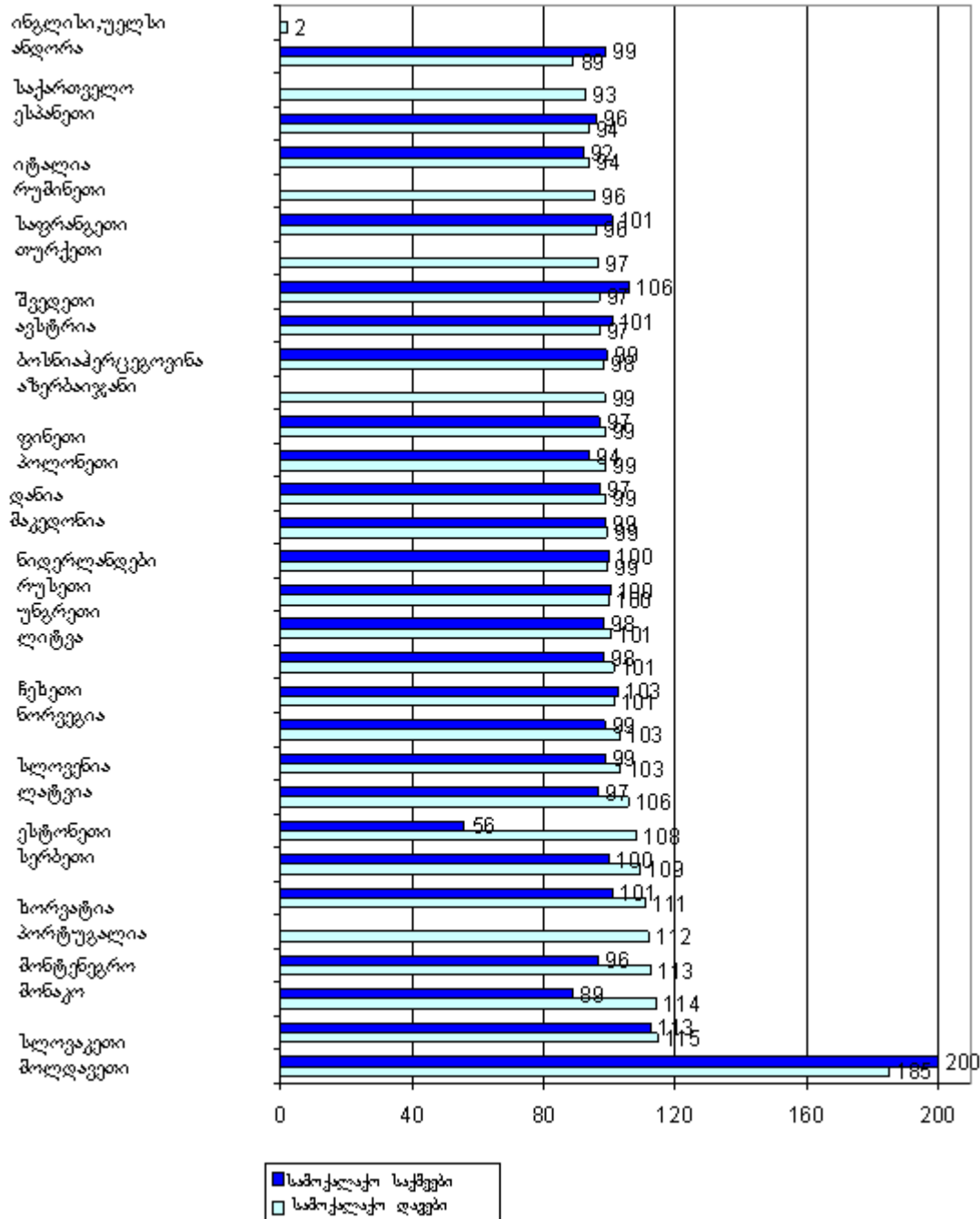
გრაფიკი 12. პირველ ინსტანციაში შესული სამოქალაქო დავების და სხვა სამოქალაქო საქმეების რიცხვი 100.000 მცხოვრების მიხედვით 2006 წელს

გრაფიკი 13. პროცენტული შეფარდება სამოქალაქო დავების და სხვა სამოქალაქო საქმეების 2006 წელს (პროცენტებში)

დაანგარიშების ფორმულა: დასრულების განაკვეთი უდრის გადაწყვეტილი (დასრულებული) საქმეები გაყოფილი შემოსულ საქმეებზე და გამრავლებული 100-ზე.

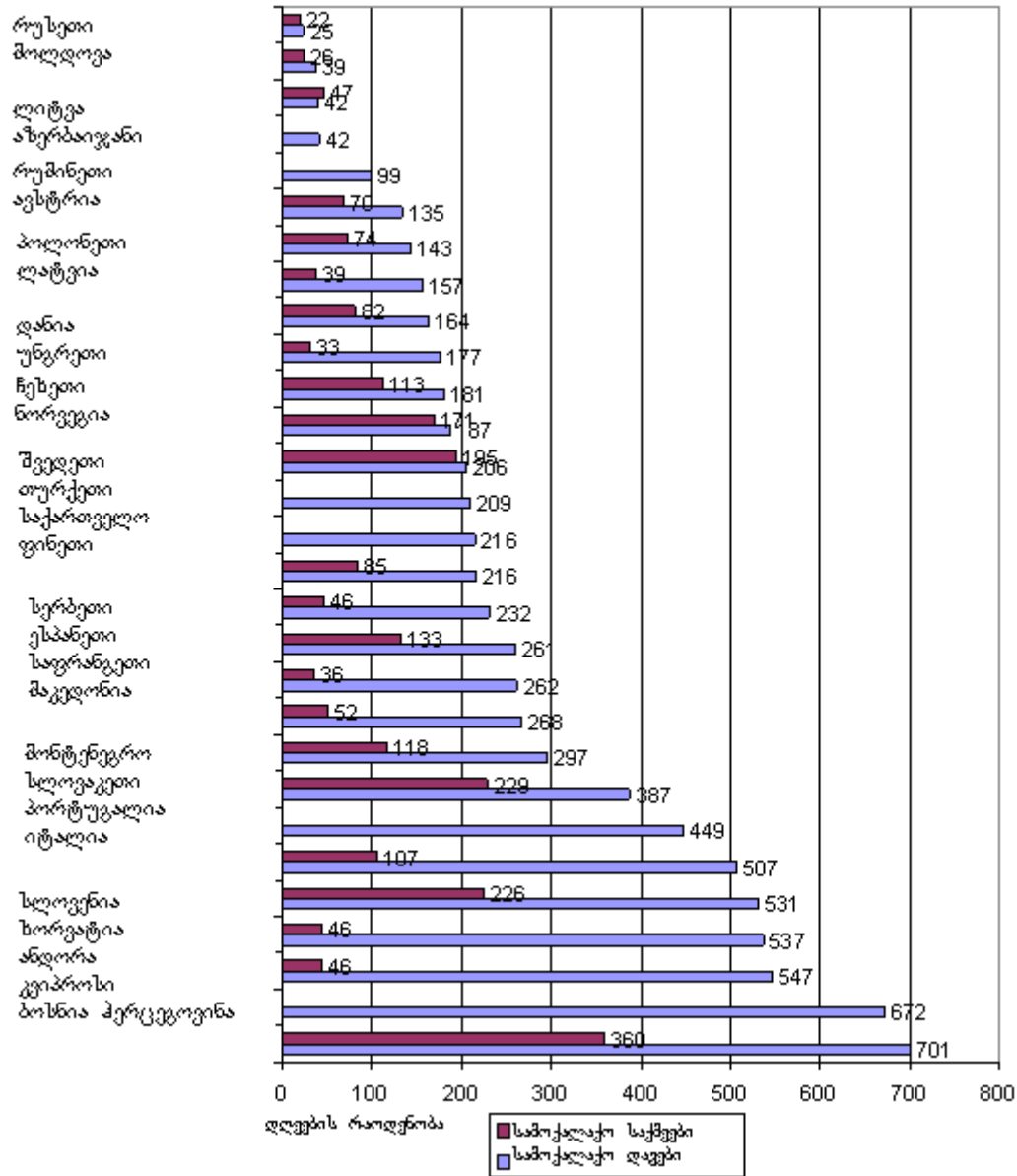
$$\text{Clearance Rate (\%)} = \frac{\text{resolved cases}}{\text{incoming cases}} \times 100$$

გრაფიკი 14. პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ სამოქალაქო დავებისა და სხვა სამოქალაქო საქმეების განხილვის ხანგრძლივობა 2006 წელს (დღეებში)

განხილვის ვადა უდრის 365 გაყოფილი საქმეების მოძრაობის თანაფარდობაზე

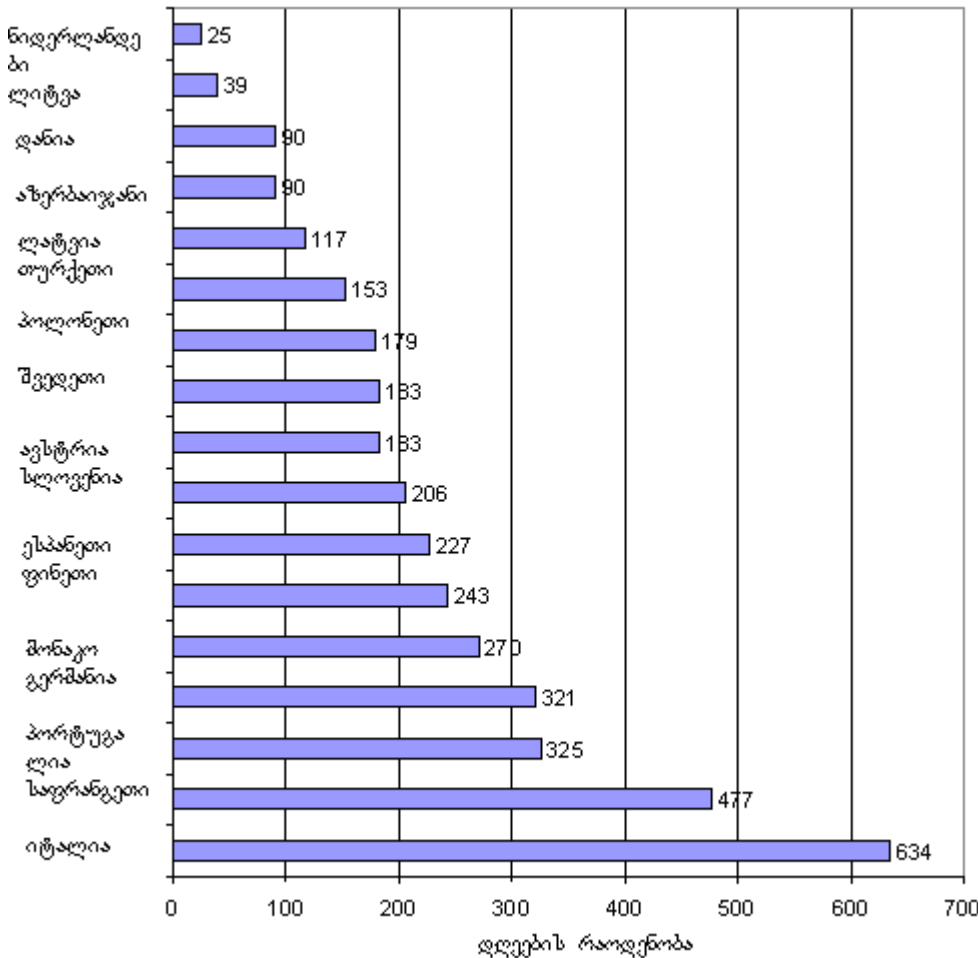
$$DispositionTime = \frac{365}{CaseTurnoverRatio}$$

განქორწინების დავები

ეროვნული კანონმდებლობის თავისებურებების გათვალისწინებით, მხოლოდ რამოდენიმე ქვეყანამ შეძლო ზუსტი ინფორმაციის მოწოდება პროცესის ხანგრძლივობის შესახებ.

გრაფიკი 15. პირველი ინსტანციის სასამართლოში განქორწინების საქმესთან დაკავშირებით პროცესის საშუალო ხანგრძლივობა 2006 წელს (დღეების მიხედვით)

10. მოსამართლეებისა და პროკურორების სტატუსი და კარიერა

მოსამართლეებისა და პროკურორების ანაზღაურება

შემდეგ ცხრილში წარმოდგენილი მონაცემები მიღებული უნდა იყოს სიფრთხილით. ანაზღაურება დამოკიდებულია ცხოვრების სტანდარტებზე, გამოცდილების განსხვავებულობაზე, უფრო მაღალ თანამდებობაზე და ა.შ. შედეგად, საერთო სამართლის ქვეყნებში ასევე „მოსამართლეებს“/„პროკურორებს“, რომლებიც არიან სამართლის პროფესიონალები, გააჩნიათ დიდი სამუშაო გამოცდილება, მაღალი ხელფასი (100.000 ევრო ერთ წელში) და არ არის ადვილი მათი შედარება სხვა ქვეყნების უმცროსს მოსამართლესთან. ერთნაირი ანაზღაურება შეიძლება არ განხორციელდეს მთელი კარიერის განმავლობაში. შეიძლება მოხდეს ცვლილება კარიერის დასაწყისიდან დასრულებამდე, ასევე შეიძლება შეიცვალოს სამუშაო გამოცდილების მიხედვით.

ცხრილი 6. მოსამართლეების და ბრალმძებლების ნომინალური და რეალური ყოველწლიური ხელფასი უზენაეს სასამართლოში (ან ყველაზე მაღალი ინსტანციის სასამართლოში) 2006 წელს ევროში

ქვეყანა	მოსამართლის ნომინალური ხელფასი	მოსამართლის რეალური ხელფასი	მოსამართლეების ნომინალური ხელფასი ყოველწლიურ ნომინალურ ხელფასთან მიმართებაში	ბრალმდებლების ნომინალური ხელფასი	ბრალმდებლების რეალური ხელფასი	ბრალმდებლების ნომინალური ხელფასი ყოველწლიურ ნომინალურ ხელფასთან მიმართებაში
ანდორა	36 430	34 244	1,8	100 100	94 000	4,9
სომხეთი	11 594	6 601	7,9			0,0
ავსტრია	105 251		2,6	105 251		2,6
აზერბაიჯანი	11 968		7,7	7 540		4,8
ბელგია	122 196	60 184	3,2	122 169	60 184	3,2
ბოსნია ჰერცეგოვინა	41 223	25 646	7,7	41 223	25 646	7,7
ბულგარეთი	11 136		5,0	11 136		5,0
ხორვატია	52 054	27 337	4,8	52 054	27 337	4,8
კვიპროსი	93 525		4,1			0,0
ჩეხეთი	42 760		4,9	39 579		4,5
დანია	130 341		2,7	80 537		1,7
ესტონეთი	34 115	26 259	4,7	23 846	18 361	3,3
ფინეთი	105 000	61 000	3,1	63 000	41 000	1,8
საფრანგეთი	105 317	90 087	3,5	105 317	90 087	3,5
საქართველო	8 580	7 550	5,8	6 192	5 460	4,2
გერმანია	86 478		2,1	86 478		2,1
საბერძნეთი	73 716	65 000	3,2	73 716	65 000	3,2
უნგრეთი	42 154	19 119	5,2	42 154	19 119	5,2
ისლანდია	130 000	87 105	3,1			0,0
ირლანდია	222 498		7,2			0,0
იტალია	122 278	100 405	3,6	122 278	100 405	3,6
ლატვია	31 686	22 151	6,1	29 689	20 443	5,8
ლიტვა	30 852	21 900	5,9	27 366	18 584	5,3
ლუქსემბურგი	140 201		3,5	140 201		3,5
მალტა	32 480		2,5	32 630		2,5
მოლდოვა	4 390	3 621	3,6	2 502	2 026	2,0
მონაკო				118 616	111 960	
მონტენეგრო	19 005	12 480	4,2	21 994	14 400	4,9
ნიდერლანდები	115 000	60 000	2,5	115 000	60 000	2,5
ნორვეგია	125 000		2,8			0,0
პოლონეთი	37 403	25 537	4,9	37 403	25 537	4,9
პორტუგალია	80 478		5,4	78 134		5,2
რუმინეთი	34 082	23 760	9,3	28 153	19 628	7,7
რუსეთი	35 220	30 642	7,5	24 982	21 734	5,3
სერბეთი	22 258	13 249	4,9	22 258	13 249	4,9
სლოვაკეთი	27 438	20 450	4,2	26 458	20 406	4,0
სლოვენია	48 660		3,3	48 036		3,3
ესპანეთი	115 498	72 764	4,3	115 498	72 764	4,3

ქვეყანა	მოსამართლის ნომინალური ხელფასი	მოსამართლის რეალური ხელფასი	მოსამართლეების ნომინალური ხელფასი ყოველწლიურ ნომინალურ ხელფასთან მიმართებაში	ბრალმდებლების ნომინალური ხელფასი	ბრალმდებლების რეალური ხელფასი	ბრალმდებლების ნომინალური ხელფასი ყოველწლიურ ნომინალურ ხელფასთან მიმართებაში
შვედეთი	152 000	53 000	3,2	143 500	50 000	3,1
შვეიცარია	204 968	192 546	4,8	131 000	105 000	3,1
მაკედონია	14 870	8 749	3,3	14 870	8 749	3,3
თურქეთი	28 988	22 991	3,4	28 988	22 991	3,4
უკრაინა	35 259	34 388	16,1	8 160	6 528	3,7
ჩრდ.ირლანდია	288 905	191 500	11,9	50 003	81 900	2,1
შოტლანდია	255 000		7,2	46 000		1,3
ინგლისი, უელსი	233 742		6,5	128 774		3,6

მოსამართლეების და პროკორორების მიმართ დისციპლინური პროცედურები მოსამართლეებს და პროკურორებს გააჩნიათ ვალდებულებები, რომელთა შეუსრულებლობის შემთხვევაში გათვალისწინებულია დისციპლინარული პროცესი. დისციპლინური მოქმედებები შეიძლება იყოს გამოყენებული მოსამართლეების მიმართ მათი სტატუსით ზუსტად დადგენილ შემთხვევებში, ასევე განსაზღვრული უნდა იყოს პასუხისმგებლობა. ქვეყნების უმრავლესობაში ეთიკის წესები დაკავშირებული დისციპლინურ დარღვევებთან არ არის განსაზღვრული, მხოლოდ ესპანეთში არის განსაზღვრული დარღვევები და სანქციები გათვალისწინებული მოსამართლეებისათვის. სხვა ქვეყნებში მოსამართლეების/პროკურორების ვალდებულებები არ არის დეტალიზებული და შემთხვევების უმრავლესობაში დამკვიდრებულია დისციპლინური პროცედურების წარმოებაზე უფლებამოსილი პირების პრეცედენტული სამართლით.

ცხრილი 7. დაწყებული დისციპლინური პროცედურები და განსაზღვრული სანქციები 1.000 მოსამართლის და პროკურორის მიხედვით 2006 წელს

ქვეყანა	დისციპლინური პროცესების საერთო რიცხვი		სანქციების საერთო რიცხვი		ინიცირებული დისციპლინური პროცესების ფარდობითი რიცხვი		გამოყენებული სანქციების ფარდობითი რიცხვი	
	მოსამართლეების მიმართ	პროკურორების მიმართ	მოსამართლეების მიმართ	პროკურორების მიმართ	1000 მოსამართლეზე	1000 პროკურორზე	1000 მოსამართლეზე	1000 პროკურორზე
ანდორა	0	0	0	0	0	0	0	0
სომხეთი		3		13	-	7	-	31
ავსტრია	22	0	26	0	13	0	16	0

ქვეყანა	დისციპლინური პროცესების საერთო რიცხვი		სანქციების საერთო რიცხვი		ინიცირებული დისციპლინური პროცესების ფარდობითი რიცხვი		გამოყენებული სანქციების ფარდობითი რიცხვი	
	მოსამართლეების მიმართ	პროკურორების მიმართ	მოსამართლეების მიმართ	პროკურორების მიმართ	1000 მოსამართლეზე	1000 პროკურორზე	1000 მოსამართლეზე	1000 პროკურორზე
აზერბაიჯანი	41	43	34	42	83	37	69	36
ბელგია	22	3	6	1	14	4	4	1
ბოსნია ჰერცეგოვინა	17		20		20	-	24	-
ბულგარეთი	3	6	3	3	2	4	2	2
ხორვატია	22	2	9	4	11	3	5	7
კვიპროსი	1				10	-	-	-
ჩეხეთი	40	10	22	6	13	8	7	5
ესტონეთი	2	1	1	1	8	5	4	5
ფინეთი	12	2	12	2	13	6	13	6
საფრანგეთი	3	3	12	2	0	2	2	1
საქართველო	84	145	36	145	309	300	132	300
გერმანია	55	26	25	4	3	5	1	1
უნგრეთი	14	5	9	5	5	3	3	3
ისლანდია	0	0	0	0	0	0	0	0
ირლანდია	0	0	0	0	0	0	0	0
იტალია	68	24	51	15	11	11	8	7
ლატვია	15	21	15	21	29	38	29	38
ლიტვა	4	32	4	15	5	37	5	18
ლუქსემბურგი	1	0	1	0	6	0	6	0
მოდღოვა	9	38	6	45	21	49	14	58
მონტენეგრო	0	0	0	0	0	0	0	0
მონაკო	0	0	0	0	0	0	0	0
ნორვეგია	56		9		109	-	18	-
პოლონეთი	60	76	44	41	6	13	4	7
პორტუგალია	26	24	25	16	14	18	14	12
რუმინეთი	11	10	4	6	2	4	1	2
რუსეთი	530				17	-	0	-
სერბეთი			103	0	0	-	41	0
სლოვაკეთი	18	6	1	5	13	8	1	7
სლოვენია	1	2	1	2	1	11	1	11
ესპანეთი	71	155	19	5	16	79	4	3
შვედეთი	3	0	3	0	2	0	2	0
შვეიცარია	28	7	4	2	-	-	-	-
მაკედონია					0	-	0	-
უკრაინა	117	1305	110	1305	17	133	16	133
ინგლისი,უელსი		5	32	5	0	2	8	2

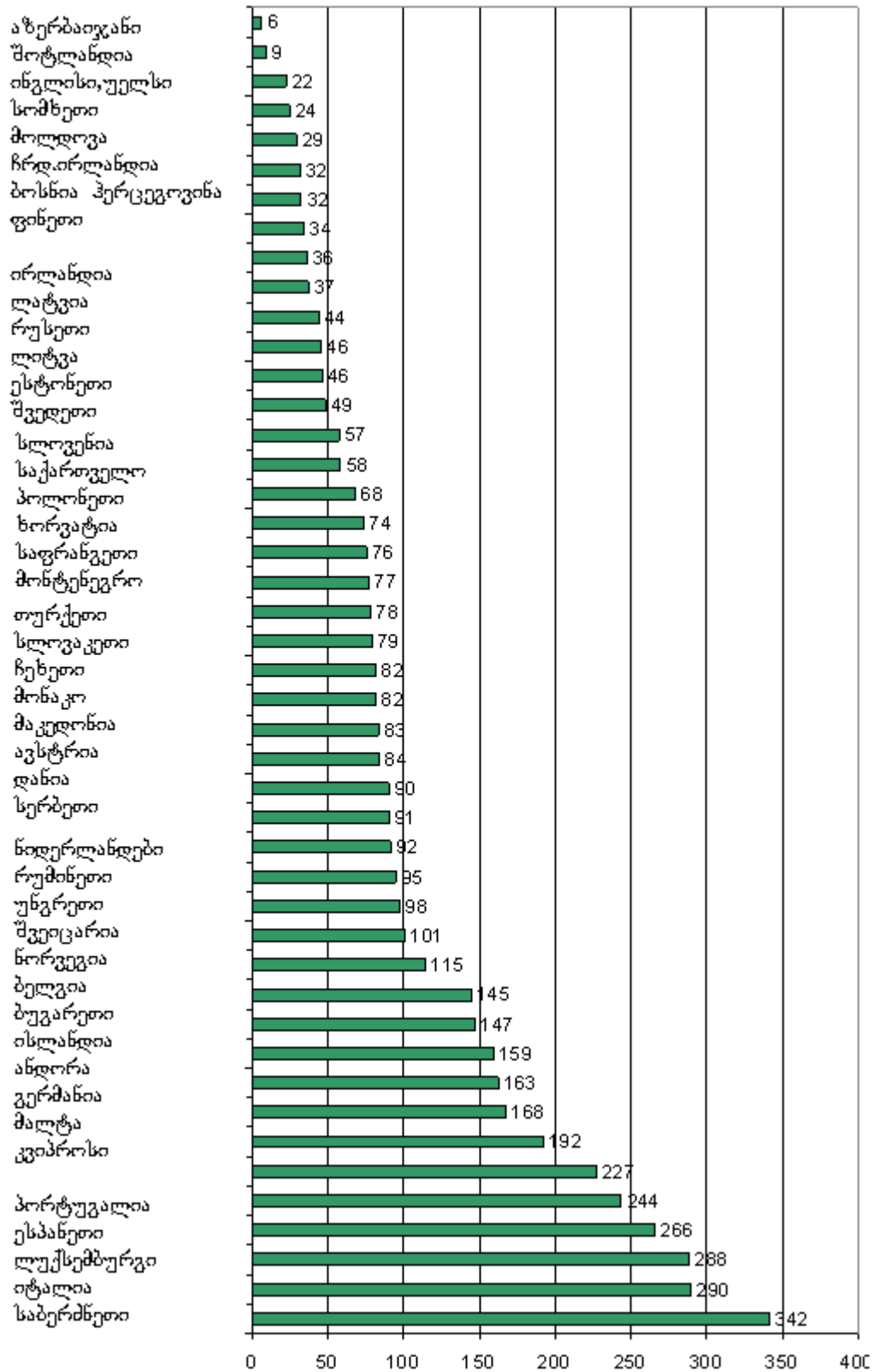
10. ადვოკატები

სიტყვა „ადვოკატი“ გამოიყენება ევროსაბჭოს 2000 (21) რეკომენდაციის მიხედვით, რომლის თანახმადაც „წარმოადგენს ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად კვალიფიცირებულ

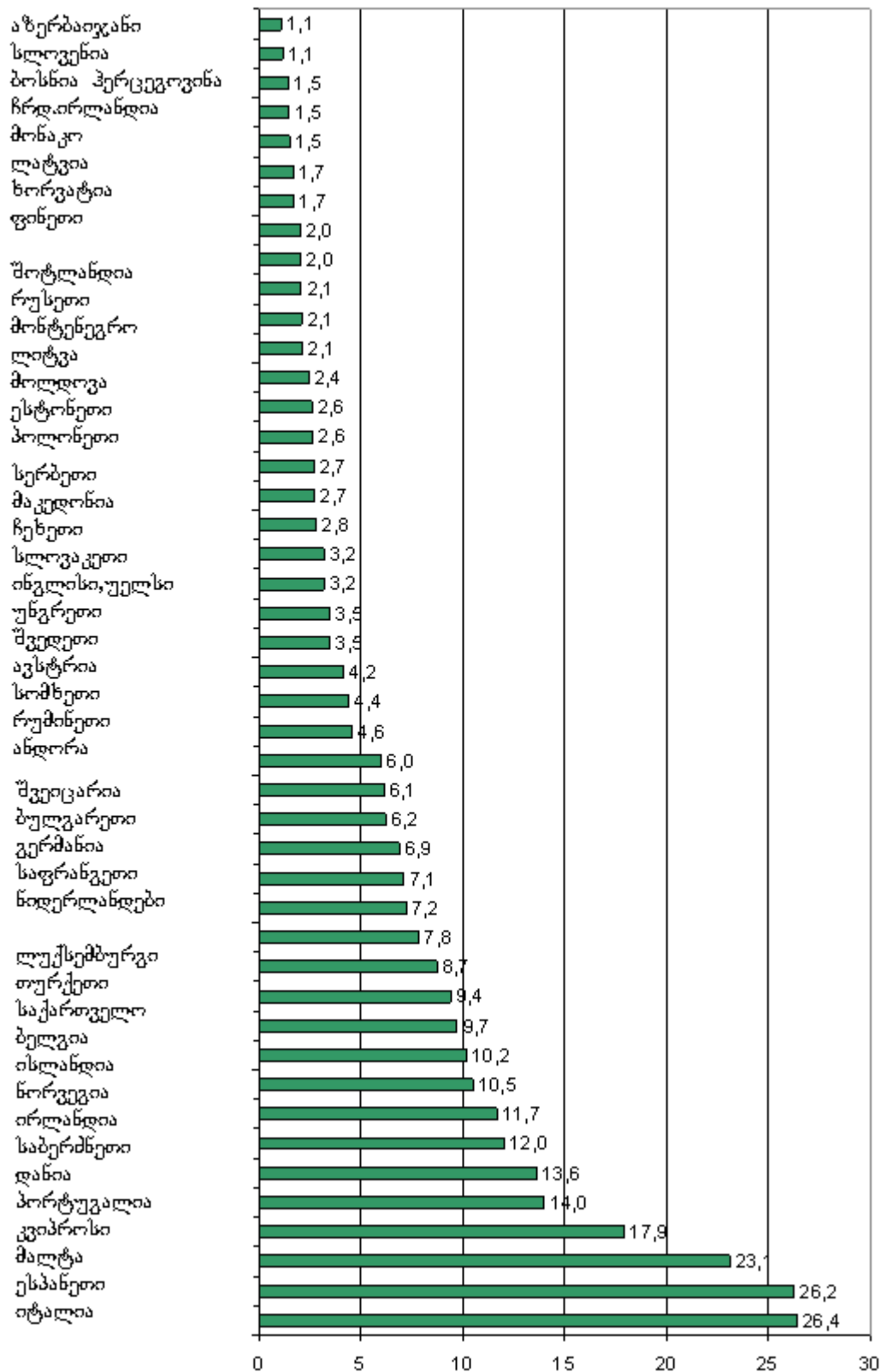
და ნებართვის მქონე პირს, რომელიც შუამდგომლობს და მოქმედებს თავისი კლიენტის სასარგებლოდ, ახორციელებს სასამართლო პრაქტიკას, წარდგება სასამართლოს წინაშე ან კლიენტს აძლევს რჩევას ან წარმოადგენს სამართლებრივ საკითხებზე”. სხვადასხვა ქვეყანაში სხვადასხვა განსაზღვრება გამოიყენება, როგორც არის: პირი, რომელიც იძლევა სამართლებრივ რჩევებს და ამზადებს სამართლებრივ დოკუმენტებს - შოლიციტორს და დამცველი - არრისტერს (პირი, რომელიც წარმოადგენს კლიენტს სასამართლოში).

შეიმჩნევა დიდი განსხვავება ქვეყნებს შორის ადვოკატების რაოდენობის მიხედვით 100.000 მცხოვრებზე, მაგალითად, საბერძნეთი (342), აზერბაიჯანი (6). იგივე შეფარდება შეიძლება ადვოკატებსა და პროფესიონალ მოსამართლეებთან მიმართებით. დაახლოებით არის 7 ადვოკატი ერთ პროფესიონალ მოსამართლესთან მიმართებაში ევროსაბჭოს წევრ ქვეყნებში. მაგრამ კვიპროსში, მალტაში, ესპანეთში, იტალიაში ერთ მოსამართლესთან მიმართებაში არის 26,4 ადვოკატი, რაც ნორმალურზე მაღალია. ეს განსხვავება შეიძლება განპირობებული იყოს საზოგადოების სამართლებრივი გარკვეულობის დონით, ასევე ადვოკატებისათვის მინდობილი სხვადასხვა ფუნქციებით.

გრაფიკი 16. ადვოკატების რაოდენობა 100.000 მცხოვრებთან მიმართებაში 2006 წელს

გრაფიკი 17. ადვოკატების რაოდენობა პროფესიონალ მოსამართლესთან მიმართებაში 2006 წელს

11. სასამართლოს გადაწყვეტილებების აღსრულება

აღმასრულებელი პირების სტატუსი არის ძალიან განსხვავებული. შემთხვევების უმრავლესობაში (27 ქვეყანაში) აღსრულების აგენტს აქვს საჯარო სტატუსი. ეს

მოვალეობა მოსამართლეებს კონსტიტუციით აქვს მინიჭებული ხორვატიაში, ესპანეთში, შვეიცარიაში. ეს ვალდებულება ხორვატიაში მიეკუთვნება სასამართლოს თანამშრომელს და შვეიცარიაში სხვა აღმასრულებელ პირებს. ზოგიერთ ქვეყანაში აღსრულების აგენტებს გააჩნიათ მონოპოლია სამოქალაქო საქმეებზე სასამართლო გადაწყვეტილებების აღსრულების. ესენია: ესტონეთი, უნგრეთი, ლატვია, მონაკო, ნიდერლანდები. 47 ქვეყნიდან 19 მიუთითებს, რომ აღსრულების აგენტები მოქმედებენ ლიბერალურად. ქვეყნების უმრავლესობაში არსებობს საჯარო და კერძო სტატუს-კვო. ეს ხდება იმ ქვეყნების შემთხვევაში, სადაც გადასახადების შეგროვება არის სახელმწიფო აგენტების ვალდებულება (მაგალითად, საგადასახადო დავალიანების წარმოშობა ბელგიაში, საფრანგეთში), ქვეყნები, რომლებიც ახორციელებენ ამ ფუნქციას ჩეხეთის მსგავსად.

ასეთი სტატისტიკის საფუძველზე ჩანს, რომ რთულია სამოქალაქო და კომერციულ საქმეებზე მიღებული სასამართლო გადაწყვეტილებების ზუსტი შესრულება.

46 ქვეყნიდან 29 ქვეყანამ მიუთითა, რომ გააჩნიათ სასამართლო გადაწყვეტილების შესრულების ხარისხის სტანდარტები. 15 ქვეყნის შემთხვევაში ეს სტანდარტები პირდაპირ ან არაპირდაპირ არის დაწესებული იუსტიციის სამინისტროს მიერ, 10 ქვეყანაში პროფესიონალი აღსრულების აგენტების მიერ და 3 ქვეყანაში საკანონმდებლო ორგანოების მიერ. ეფექტურობას განსაზღვრავს ორივე პირობის-ვადების და ხარჯების დაკმაყოფილება. 13 ქვეყანაში დამკვიდრებულია სპეციალური პროცედურა საჯარო ხელისუფლების წინააღმდეგ მიღებული გადაწყვეტილების აღსრულების: ავსტრია, ბელგია, ბულგარეთი, საფრანგეთი, გერმანია, საბერძნეთი, ნიდერლანდები, პორტუგალია, რუმინეთი, ესპანეთი, ჩრდ. ირლანდია, ინგლისი უელსი, შოტლანდია.

22 ქვეყანას მითითებული აქვს, რომ ისინი სარგებლობენ წესით, რომელიც მათ საშუალებას აძლევს სამოქალაქო საქმეებზე აღსრულების პროცედურის ვადების შეფასების და 20 ქვეყანას იგივე აქვს აღნიშნული საჯარო ხელისუფლების წინააღმდეგ მიღებულ გადაწყვეტილებებზე.

სურათი 8. დავალიანების ანაზღაურების თაობაზე სასამართლო გადაწყვეტილების გამოცხადების ვადები იმ პირისათვის, ვინც იმავე ქალაქში ცხოვრობს, სადაც სასამართლო იმყოფება

1-5 დღე: სომხეთი, ავსტრია, აზერბაიჯანი, ბოსნია ჰერცეგოვინა, ესტონეთი, საფრანგეთი, საქართველო, გერმანია, ისლანდია, ლიტვა, ლუქსემბურგი, მალტა, მონტენეგრო, მონაკო, რუსეთი, სერბეთი, შვეიცარია, თურქეთი, ინგლისი უელსი.
6-10 დღე: კვიპროსი, ფინეთი, ლატვია, მოლდოვა, უკრაინა.
11-30 დღე: ბულგარეთი, უნგრეთი, მონაკო, იტალია, ნორვეგია, პოლონეთი, სლოვაკეთი, ესპანეთი, შვედეთი, შოტლანდია, ჩრდ. ირლანდია.
30 დღეზე მეტი: ჩეხეთი, საბერძნეთი.

სრული ანგარიში ხელმისაწვდომია მართლმსაჯულების ეფექტურობის ევროპული კომისიის ვებ. გვერდზე: www.coe.int/turkey
